



Published by
giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH



**ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ,
ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ**

БНХАУ-д адууны мах экспортлох

Монгол улсын бизнес эрхлэгчид, үйлдвэрлэгчдэд зориулсан цогц гарын авлага

**Улаанбаатар хот
2020 он**

Ази дахь бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааг дэмжих (SRECA)

Зорилго

- БНХАУ болон хөгжиж буй зорилтот хөрш орнууд хоорондын эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөдөө аж ахуйн худалдааг бэхжүүлэх

Зорилтот орнууд

- Камбож, Лаос, Монгол, Вьетнам

Санхүүжилт

- ХБНГУ-ын Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн яам(BMZ)

Хугацаа

- 04/2019 – 03/2022



ГОУХАН SRECA Худалдаа дэмжих аргачлал

Монгол улсын хөдөө аж ахуйн бизнес эрхлэгчдэд зориулсан экспортын цогц гарын авлага боловсруулах



ГАРЫН АВЛАГЫН АГУУЛГА

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

НЭГ. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

**ХОЁР. БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛД АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ
БОЛОМЖ, ЗОХИЦУУЛАЛТ**

ГУРАВ. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ БЭЛТГЭЛ АЖИЛ

ДӨРӨВ. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ ҮЙЛ ЯВЦ

**ТАВ. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ КОМПАНИУДАД ӨГӨХ
ЗӨВЛӨМЖ**

ГАРЫН АВЛАГЫН АГУУЛГА

ЗУРГАА. БНХАУ-д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХОД ШААРДЛАГАТАЙ
БАРИМТ БИЧИГ

ДОЛОО. БНХАУ-д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХОД ОРОЛЦДОГ
БАЙГУУЛЛАГУУД

НАЙМ.ХАВСРАЛТ / ВЭБ ХУУДАСНЫ ЛИНК

Монгол Улсаас БНХАУ-д адууны мах экспортлох ерөнхий зураглал, үе шатаар



НЭГ.ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

1.1 Монгол Улсаас БНХАУ-д экспортлох адууны махны БТКУС-ийн ангилал

1.2 БНХАУ-ын адууны махны зах зээлийн хэрэглээ ба үнэ

1.3 БНХАУ-ын адууны махны нөөц ба үйлдвэрлэл

1.4 БНХАУ-ын адууны махны зах зээлийн онцлогоос

1.5 Монгол Улсын адууны махны дотоодын зах зээлийн хэрэглээ ба экспорт

1.6 Монгол Улсын адууны махны нөөц ба үйлдвэрлэл

1.7 БНХАУ-д экспортлох адууны махны прогноз

1.1 Монгол Улсаас БНХАУ-д экспортлох адууны махны БТКУС-ийн ангилал

- Гарын авлагад БТКУС-ийн HS 0205 буюу “**адуу, илжиг, луусны шинэ, сэврээсэн, хөлдөөсөн мах**” ангилалд багтдаг адууны махны талаар тусгасан.
- Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем (БТКУС)-ийг дэлхийн 200 гаруй улс орон гаалийн тарифын жагсаалт батлах болон гадаад худалдааны статистик гаргахад ашиглаж байна.
- БНХАУ-ын гаалийн байгууллага 13 оронтой ангиллын код ашиглах болсон бөгөөд эхний 6 орон нь БТКУС-ийн код, дараах 2 орон нь тарифын ангилал тодорхойлох үндэсний задаргаа, 9,10 дахь орон нь гаалийн хяналт шалгалттай холбоотой код, 11-13 дахь орон нь хорио цээрийн хяналттай холбоотой код байна.

1.2 БНХАУ-ЫН АДУУНЫ МАХНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН

ХЭРЭГЛЭЭ БА ҮНЭ

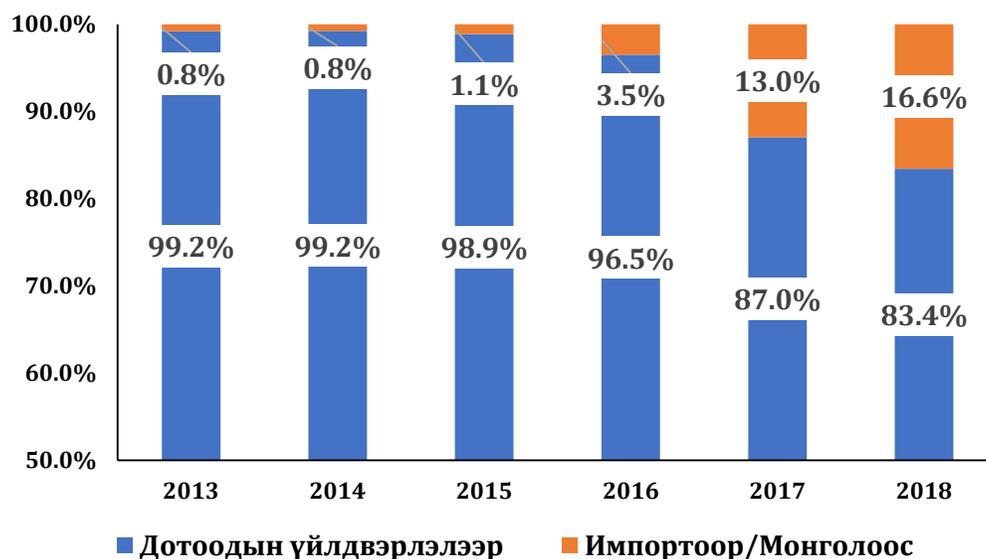
НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ

2018 онд нийт **177.8** мянган тонн адууны махыг дотоодын нийт хэрэглээнд зарцуулсан байна.

Дотоодын зах зээл дэх адууны махны хэрэглээ хүн амын өсөлттэй холбоотой **ӨСӨХ** хандлагатай байна.

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ БҮТЭЦ

Нийт хэрэглээний бүтэц



НЭГ ХҮНД НОГДОХ ХЭРЭГЛЭЭ

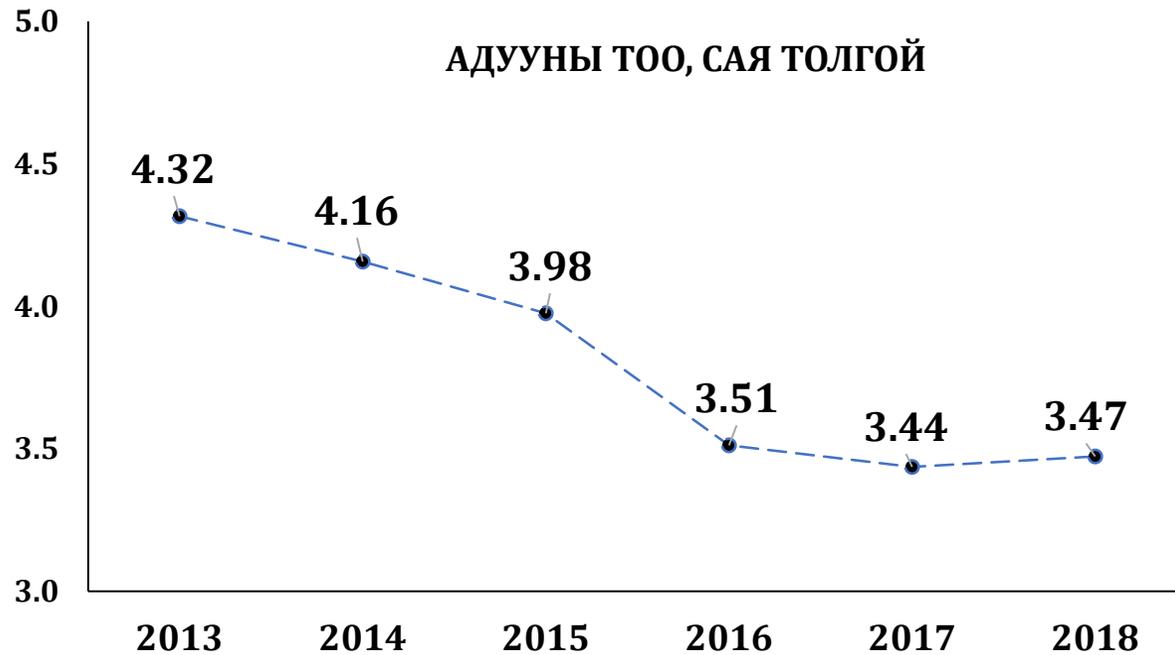
БНХАУ-ын хүн амын тоо жил ирэх тусам өсч, 2018 онд **1427.6** сая хүнд хүрсэн.

Адууны махны нэг хүнд ногдох дундаж хэрэглээ **125 грамм / жил** байна.

БНХАУ-ын дотоодын зах зээлд нэг кг адууны махны үнэ дунджаар **28840 төгрөг** (Монголбанкны 2019 оны 12-р сарын 21-ний өдрийн албан ёсны ханшаар бодсон) -өөр худалдаалж байна.

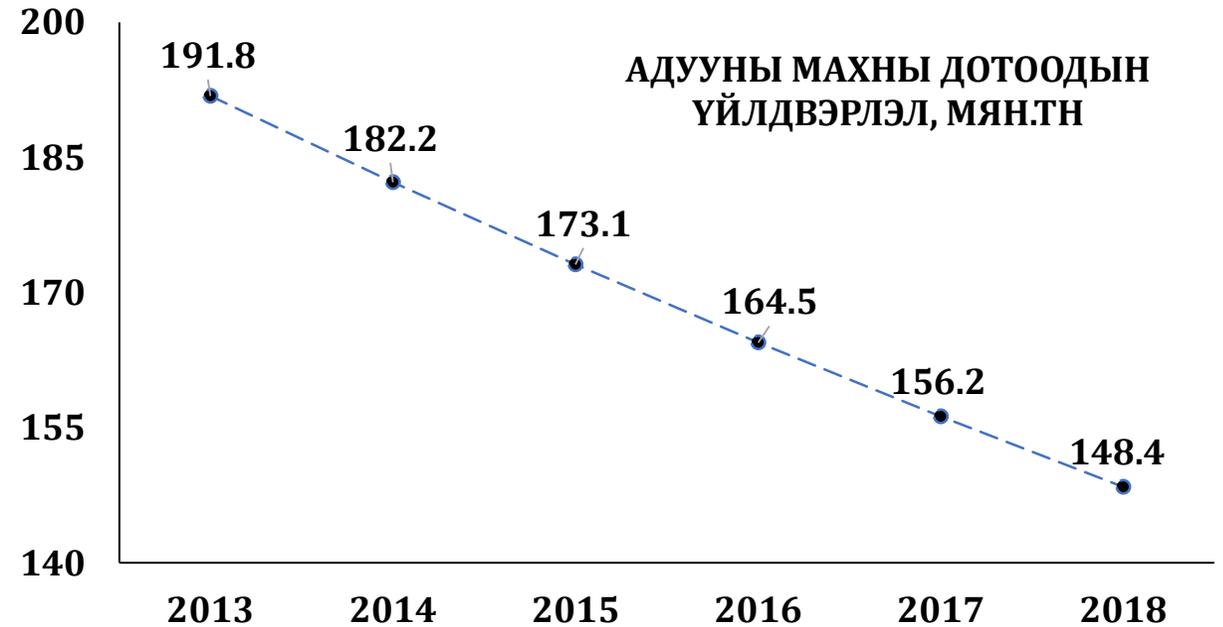
1.3 БНХАУ-ЫН АДУУНЫ МАХНЫ НӨӨЦ БА ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

2000-2018 оны хооронд адууны тоо толгой жилд дунджаар **5** хувиар буурсан.



2018 онд БНХАУ-д:

- Нийт адуун сүрэг 3.47 сая толгой
- Хэрэглээнд зориулж **1.2** сая толгой адууг мах бэлтгэлд оруулсан.

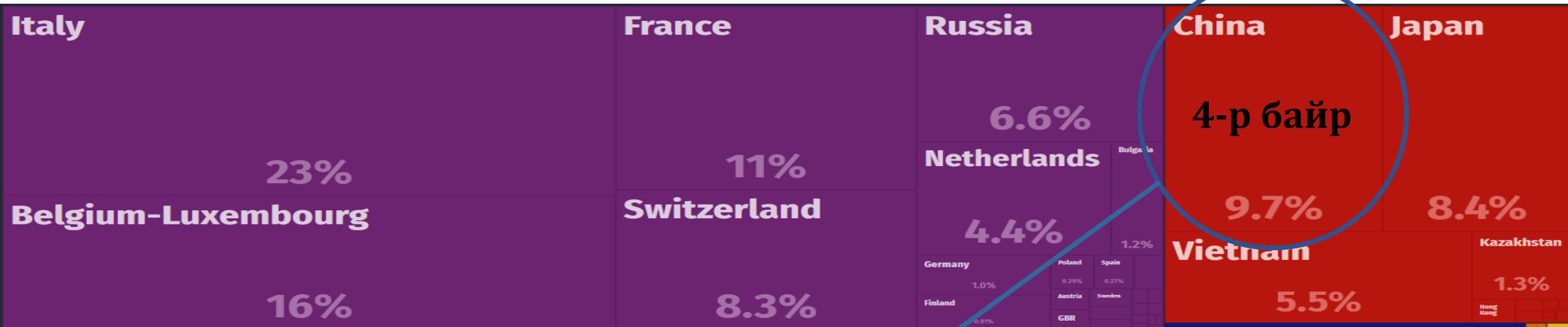


2018 онд дотоодод үйлдвэрлэсэн нийт махны **0.1** орчим хувийг буюу **75** тонн махыг Япон Улсын зах зээлд, үлдсэн хувийг дотоодын зах зээлд нийлүүлсэн байна.

2013-2018 оны хооронд Японы Улсын зах зээлд нийлүүлсэн мах жилд дунджаар **1.5** дахин өссөн байна.

1.4 БНХАУ-ЫН АДУУНЫ МАХНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ОНЦЛОГООС

1. Дэлхийн адууны махны арилжаанд худалдан авалт (ИМПОРТ) -аар БНХАУ нь тэргүүлэгч орнуудад багтаж байна



2. БНХАУ-ын адууны махны импорт 100 хувь Монгол Улсаас бүрдэж байна.

1.5 МОНГОЛ УЛСЫН АДУУНЫ МАХНЫ ДОТООДЫН ХЭРЭГЛЭЭ БА ЭКСПОРТ, 2018 ОН

МАХНЫ НИЙЛҮҮЛЭЛТ

НИЙТ ҮЙЛДВЭРЛЭСЭН МАХ:

- Нийт 49.1 мянган тонн мах үйлдвэрлэсэнээс:
 - 34.4 хувь буюу 16.9 мянган тонн махыг дотоодын зах зээлд,
 - 65.6 хувь буюу 32.2 мянган тонн махыг гадаад зах зээлд борлуулсан.

НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ

ДОТООДЫН НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ:

- 16.9 мянган тонн адууны махыг дотоодын хэрэглээнд зарцуулсан,
- Гадаад зах зээлээс адууны мах авч хэрэглээгүй байна.

НЭГ ХҮНД НОГДОХ ХЭРЭГЛЭЭ

ДОТООДЫН ХЭРЭГЛЭГЧ:

- Монгол Улсын хүн амын тоо жил ирэх тусам өсч, 2018 онд 3.2 сая хүнд хүрсэн.
- Монголчуудын адууны махны хэрэглээ бусад төрлийн махны хэрэглээнээс харьцангуй бага.
- Адууны махны нэг хүнд ногдох дундаж хэрэглээ жилд 5.21 кг байна.

1.6 МОНГОЛ УЛСЫН АДУУНЫ МАХНЫ НӨӨЦ БА ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, 2018 ОН

НӨӨЦ

НИЙТ АДУУНЫ ТОО:

- 3.9 сая толгой
- 2008-2018 жилийн дундаж өсөлт 9.4 хувь

АДУУНЫ МАХНЫ НӨӨЦ:

- Бэлчээрийн даацад суурилсан хэрэглээнд зарцуулах боломжтой нийт адууны тоо 950.9 мянган толгой ба 120.2 мянган тонн мах бэлтгэх нөөцтэй (Б.Пүрэв, 2018).

ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

ХЭРЭГЛЭЭНД

АДУУНЫ ТОО:

- 417.6 мянган толгой адуу хэрэглээнд зарцуулсан (ҮСХ, 2018),
- Жилд дунджаар 4.8 хувиар өссөн (2008-2018),
- 2018 онд хэрэглээнд зарцуулах боломжтой нийт адууны 43.5 хувийг ашиглаж байна.

АДУУНЫ МАХ БЭЛТГЭЛ:

- 49.1 мянган тонн мах бэлтгэсэн (ҮСХ, 2018),
- Жилд дунджаар 13.4 хувиар өссөн (2013-2018).

ЗАРЦУУЛСАН

ҮЙЛДВЭРИЙН

БЭЛТГЭСЭН МАХ:

- Нийт бэлтгэсэн махны 45.8 хувийг буюу 22.5 мянган тонн адууны махыг үйлдвэрийн аргаар бэлтгэсэн (ХХААХҮЯ-ны 2013-2017 тоонд тулгуурлан тооцсон),

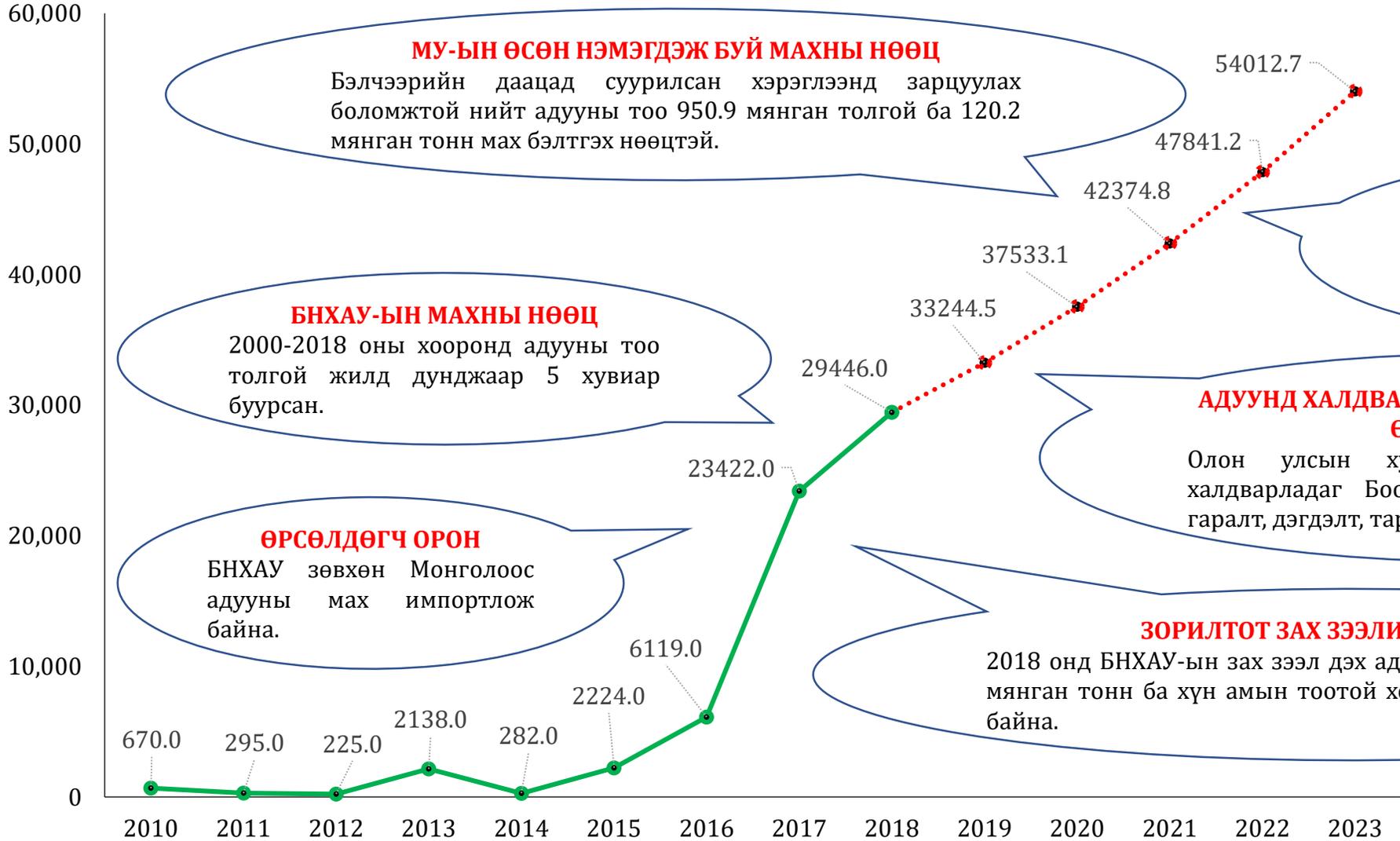
МАЛ ТӨХӨӨРӨХ ҮЙЛДВЭР:

- Мал төхөөрөх үйлдвэрүүдийн нэг үйлдвэр 80 хувь, 2 үйлдвэр 30-50 хувь, 4 үйлдвэр 20-30 хувь, 27 үйлдвэр 20 хүртэл хувь хүчин чадлаа ашигласан байна (ММХ, 2017).

АРГААР

1.7 БНХАУ-Д ЭКСПОРТЛОХ АДУУНЫ МАХНЫ ПРОГНОЗ

ТОНН



МУ-ЫН ӨСӨН НЭМЭГДЭЖ БУЙ МАХНЫ НӨӨЦ

Бэлчээрийн даацад суурилсан хэрэглээнд зарцуулах боломжтой нийт адууны тоо 950.9 мянган толгой ба 120.2 мянган тонн мах бэлтгэх нөөцтэй.

БНХАУ-ЫН МАХНЫ НӨӨЦ

2000-2018 оны хооронд адууны тоо толгой жилд дунджаар 5 хувиар буурсан.

ӨРСӨЛДӨГЧ ОРОН

БНХАУ зөвхөн Монголоос адууны мах импортлож байна.

МАХ ЭКСПОРТЛОХ ЗӨВШӨӨРӨЛ

2019 онд 40 орчим үйлдвэрлэгч мах экспортлох зөвшөөрөлтэй ба цаашид өсөх хандлагатай байна.

АДУУНД ХАЛДВАРЛАДАГ МАЛЫН ГОЦ ХАЛДВАРТ ӨВЧИН БАЙХГҮЙ

Олон улсын худалдаанд хориглодог адуунд халдварладаг Боом болон Галзуу зэрэг өвчний гаралт, дэгдэлт, тархалт 2019 онд байхгүй байна.

ЗОРИЛТОТ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ХЭРЭГЛЭЭ

2018 онд БНХАУ-ын зах зээл дэх адууны махны хэрэглээ 148.4 мянган тонн ба хүн амын тоотой холбоотой өсөх хандлагатай байна.

-- Өнөөгийн байдал

-- Цаашдын хандлага

ХОЁР. БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛД АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ БОЛОМЖ, ЗОХИЦУУЛАЛТ

2.1 Олон Улсын худалдааны зохицуулалт

2.2 Монгол Улсаас адууны махны экспортын талаар баримталж буй бодлого, зохицуулалт

2.3 БНХАУ-ын зах зээлийн зохицуулалт, нэвтрэх үйл явц

2.4 БНХАУ-д экспортлох бүтээгдэхүүн (**АДУУНЫ МАХ**)-ий хорио цээр

2.5 Бүлгийн шалгах хуудас

2.1 ОЛОН УЛСЫН ХУДАЛДААНЫ ЗОХИЦУУЛАЛТ

ДГБ, ДХБ-аас гаргасан зарим гэрээ, хэлэлцээр, бодлогын гол баримт бичигт Монгол Улс болон БНХАУ нэгдэн орсон байдал

№	Баримт бичгийн нэр	Монгол Улс	БНХАУ
1	ДГБ-ын Гаалийн хамтын ажиллагааны зөвлөл байгуулах тухай Конвенц (ДГБ байгуулах тухай Конвенц)	1991	1983
2	ДГБ-ын Барааг Тодорхойлох, Кодлох Уялдуулсан Системийн конвенц	1993	1993
3	ДГБ-ын Гаалийн горимыг хялбарчлах, уялдуулах тухай олон улсын Конвенц	2006	2001
4	ДГБ-ын Дэлхийн худалдааг аюулгүй байлгах хөнгөвчлөх багц стандарт	2005	2005
5	Дэлхийн худалдааны байгууллага байгуулах тухай Хэлэлцээр (ДХБ-ын Хэлэлцээр, Марракешийн Хэлэлцээр)	1997	2011
6	1994 оны ТХЕХ-ийн VII зүйлийг хэрэгжүүлэх тухай Хэлэлцээр (ДХБ-ын Үнэлгээний Хэлэлцээр)	1997	2011
7	ДХБ-ын Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээр	2016	2015

2.1 ОЛОН УЛСЫН ХУДАЛДААНЫ ЗОХИЦУУЛАЛТ

Махны эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын талаар Олон Улсад мөрдөж буй стандарт

№	Баримт бичгийн нэр	Индекс, код	Монголын үндэсний стандартаар батлагдсан байдал
1	Махны эрүүл ахуйн дадлын дүрэм	CAC/RCP 58; 2005	MNS CAC RCP 58:2013
2	Хүнсний аюулгүй байдлын удирдлагын тогтолцоо	ISO/MNS 22000	MNS ISO/IEC 22000:2007
3	Хүнсний эрүүл ахуйн ерөнхий зарчим	CAC/MNS 1- 2003	MNS CAC/ RCP 1 :2003
4	Хүнсний импорт, экспортын хяналт, баталгаажуулалтын тогтолцоог хэрэгжүүлэх, үнэлэх болон итгэмжлэх ерөнхий зарчим	CAC/GL 26- 1997	MNS CAC/ GL 26- 2006
5	Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх хорт болон бохирдуулагч бодисын ерөнхий стандарт	CAC/MNS 193:2007	MNS CAC 193:2007
6	Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх малын эмийн үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ	CAC/MNS/ MRL 2:2009	MNS CAC MRL 2:2009
7	Хүнс, малын тэжээлийн гарал үүсэл – ерөнхий 7 зарчим ба төлөвлөх, хэрэгжүүлэх тогтолцоонд тавих үндсэн шаардлага	ISO 22005	
8	Хүнсний аюулгүй байдлын угтвар нөхцөлийн хөтөлбөр - Хэсэг 1. Хүнсний үйлдвэр	ISO/TS 22002- 1:2009	
9	Хүнсний аюулгүй байдлын угтвар нөхцөлийн хөтөлбөр - Хэсэг 2. Хүнсний хангамж	SO/TS 22002- 2:2013	
10	Хүнсний аюулгүй байдлын угтвар нөхцөлийн хөтөлбөр - Хэсэг 3. Фермерийн аж ахуй	ISO/TS 22002- 3:2011	
11	Хүнсний аюулгүй байдлын угтвар нөхцөлийн хөтөлбөр - Хэсэг 4. Хүнсний савлагаа	ISO/TS 22002- 4:2013	
12	Хүнсний аюулгүй байдлын угтвар нөхцөлийн хөтөлбөр - Хэсэг 5. Тээвэрлэлт, хадгалалт	ISO/NP TS 22002-5:	
13	Хүнсний аюулгүй байдлын угтвар нөхцөлийн хөтөлбөр - Хэсэг 6. Малыг тэжээлийн ба малын гаралтай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	ISO/TS 22002- 6:2016	

2.2 МОНГОЛ УЛСААС АДУУНЫ МАХНЫ ЭКСПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТ

УИХ, ЗГ-ын бодлого, ХХААХҮЯ-наас хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа нь:

- Бэлчээрийн даацад тохирсон, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон тогтвортой мал аж ахуй эрхлэх,
- Сүргийн зохистой төвшинг хадгалах,
- Малын эрүүл мэндийг хамгаалах,
- Үүлдэр угсаа, ашиг шимийг сайжруулах,
- Өвс, тэжээлийн нөөцийг сайтар бүрдүүлэх,
- Малчдын орлогыг нэмэгдүүлж, улмаар мал аж ахуйн салбарын улсын эдийн засагт оруулах хувь нэмрийг дээшлүүлэх зэрэгт чиглэж байна.

Энэхүү үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхийн тулд боловсруулан баталсан хууль, УИХ, Засгийн газрын тогтоол, бусад бодлогын баримт бичгүүдтэй ХХААХҮЯ-ы цахим хуудас дахь <http://mofa.gov.mn/exp/blog/7/240> холбоосоор орж танилцана уу.

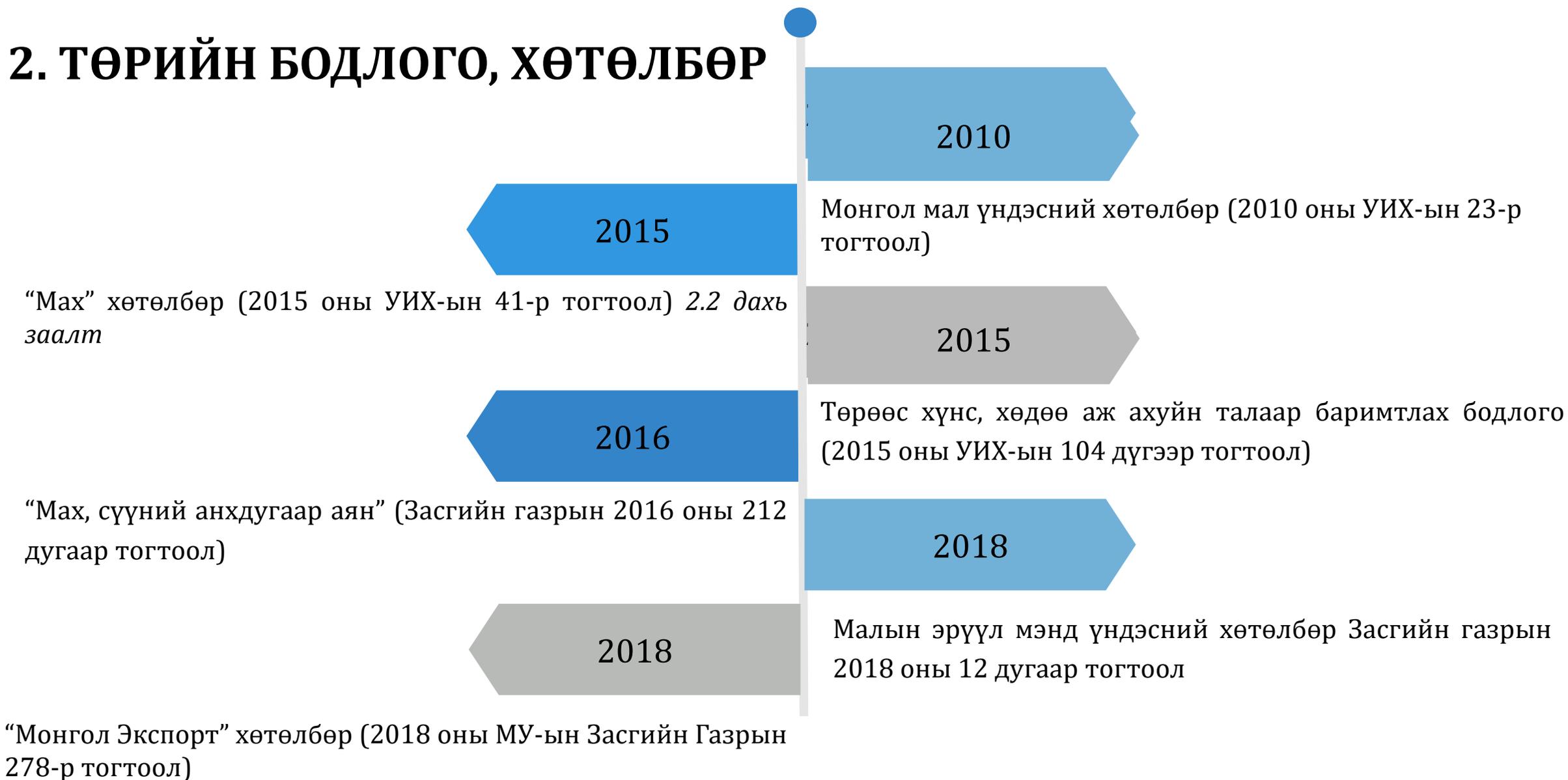
2.2 МОНГОЛ УЛСААС АДУУНЫ МАХНЫ ЭКСПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТ

1. ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙ



2.2 МОНГОЛ УЛСААС АДУУНЫ МАХНЫ ЭКСПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТ

2. ТӨРИЙН БОДЛОГО, ХӨТӨЛБӨР



2.2 МОНГОЛ УЛСААС АДУУНЫ МАХНЫ ЭКСПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТ

3. ГЭРЭЭ, ПРОТОКОЛ

Монгол Улсын МХЕГ болон БНХАУ-ын Чанарын хяналт шалгалт, хорио цээрийн ерөнхий газар хооронд Монгол Улсаас БНХАУ-д экспортлох **адууны махны** хяналт шалгалт, хорио цээр, мал эмнэлэг, ариун цэврийн нөхцөлийн тухай протокол

Хил, гаалийн эрүүл ахуй, хорио цээрийн чиглэлд хамтран ажиллах Монгол улс, БНХАУ хоорондын хамтын ажиллагааны гэрээ

1994

Монгол Улсын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газар хооронд Мал, амьтны хорио цээр болон мал эмнэлгийн салбарт хамтран ажиллах тухай хэлэлцээр

2009

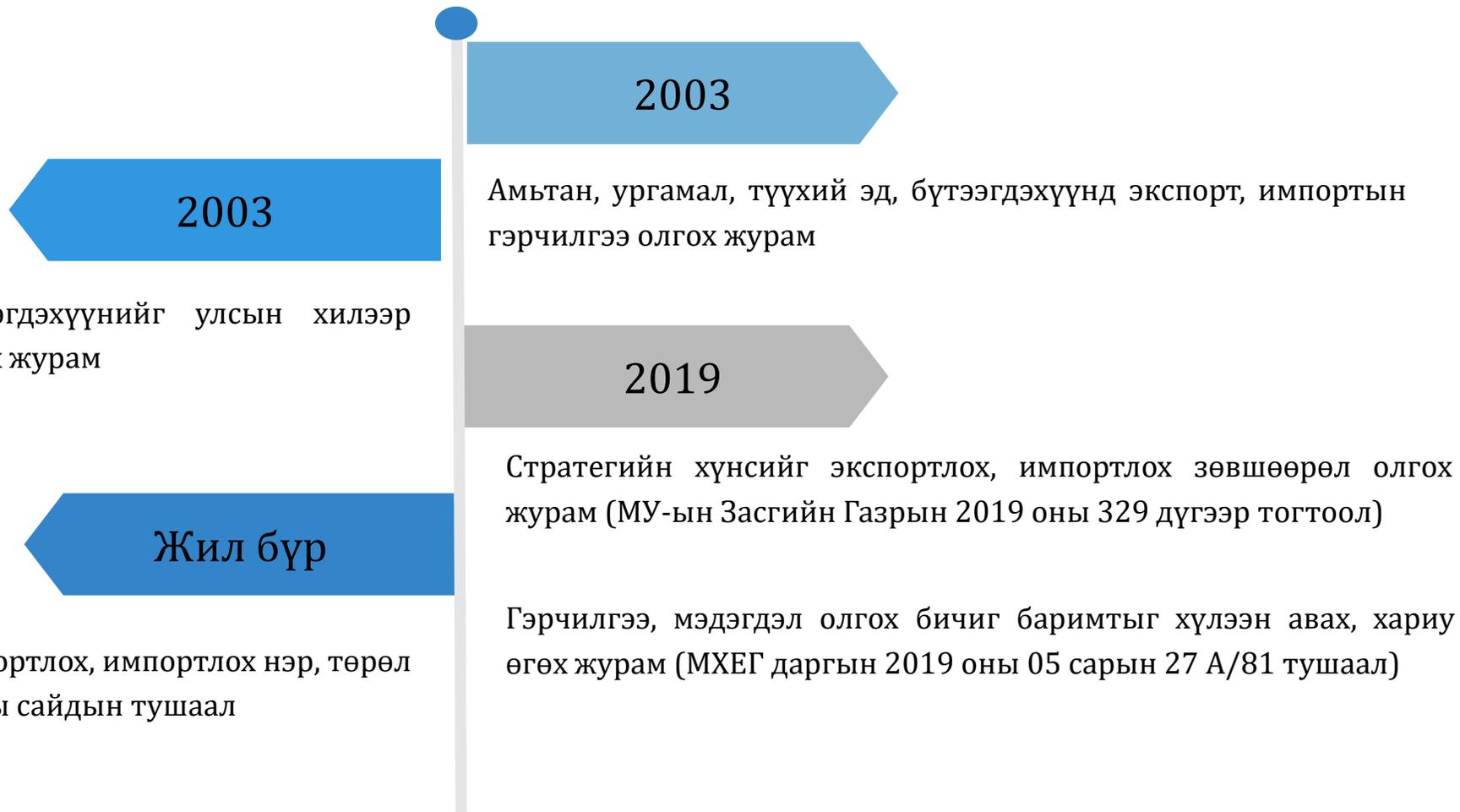
Хүнсний аюулгүй байдлын экспорт-импортын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр

2005

2016

2.2 МОНГОЛ УЛСААС АДУУНЫ МАХНЫ ЭКСПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТ

4. ДҮРЭМ, ЖУРАМ



Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хяналт, шалгалт хийх журам

Стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүн экспортлох, импортлох нэр, төрөл тоо, хэмжээг тогтоох тухай ХХААХҮЯ-ны сайдын тушаал

2.2 МОНГОЛ УЛСААС АДУУНЫ МАХНЫ ЭКСПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТ

Махны үйлдвэрт мөрдөж буй үндэсний стандарт, эрх зүйн баримт бичиг

№	Эрх зүйн баримт бичгийн нэр	Код, индекс
1	Хүнсний үйлдвэрлэл, эрүүл ахуйн зохистой дадлыг үндэсний хэмжээнд нэвтрүүлэх зөвлөмж	МХЕГ-ын даргын 2014 оны 156-р тушаал
2	Мал төхөөрөх үйлдвэр. Аюулын дүн шинжилгээ ба эгзгийг хянах цэгийн тогтолцоо (НАССР)-ны загвар стандарт	MNS 5998:2009
3	Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх хүнд металлын үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ	MNS 4504:2008
4	Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ	MNS 5868:2008
5	Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг хүнсний сүлжээнээс татан авах журам	ЗГ-ын 2013 оны 172-р тогтоол
6	Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх бичил биетний аюулгүй байдал болон эрүүл ахуйн шалгуур үзүүлэлтийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ	MNS 6308:2012
7	Эм, био-бэлдмэлийн үлдэгдэл, мг/кг	MNS CAC MRL 2:2017

2.2 МОНГОЛ УЛСААС АДУУНЫ МАХНЫ ЭКСПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТ

Мах, махан бүтээгдэхүүнийг хүлээн авахад мөрдөгдөж буй стандарт

1	Мах, махан бүтээгдэхүүнийг шалгаж хүлээн авах ба сорьц авах, мэдрэхүйн эрхтнээр үнэлгээ өгөх журам	MNS 2551:89
2	Микробиологи, мах, махан бүтээгдэхүүн. Дээж авах ба шинжилгээний сорьц бэлдэх.	MNS ISO 3100-1:2000
3	Мах, махан бүтээгдэхүүн. Махны шинэлэг байдлыг тодорхойлох шинжилгээний арга	MNS 1161:2002
4	Мах, махан бүтээгдэхүүн. Маханд хийх шинжилгээний арга ба мал эмнэлэг, ариун цэврийн шинжилгээний зарчим	MNS 4080:88
5	Микробиологи. Салмонелл илрүүлэх ерөнхий заавар	MNS ISO 6579:99
6	Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх малын эм, бэлдмэлийн үлдэгдлийн агууламжийг тодорхойлох өрсөлдөөнт иммуноферментийн арга	MNS 6569:2016

2.2 МОНГОЛ УЛСААС АДУУНЫ МАХНЫ ЭКСПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТ

Мах, махан бүтээгдэхүүн боловсруулах үйлдвэрүүд Монгол Улсын холбогдох хууль тогтоомж, стандарт шаардлагуудыг хангасан байх ёстой бөгөөд МЭЕГ болон МХЕГ-аас дараах шалгах хуудаснуудын хүрээнд хяналт, шалгалт хийнэ.

Үүнд:

1. Мах эхлэн боловсруулах үйлдвэрийг шалгах хяналтын хуудас
2. Мах, махан бүтээгдэхүүн боловсруулах үйлдвэрийн эрүүл ахуйн нөхцөл шаардлагыг шалгах хяналтын хуудас
3. Махны хадгалалтын нөхцөлийг шалгах хяналтын хуудас
4. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг шалгах хяналтын хуудас
5. Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүн экспортлох үеийн хяналтын хуудас
6. Махны үйлдвэрлэл шинээр эрхлэгчдэд урьдчилсан хяналт хийх хяналтын хуудас

2.3 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, НЭВТРЭХ ҮЙЛ ЯВЦ

2.3.1 ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ ЗОХИЦУУЛАЛТ

2.3.2 БНХАУ-ЫН ХОЛБОГДОХ ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН БАРИМТ БИЧИГ

2.3.3 БНХАУ-ЫН ХҮНСНИЙ ИМПОРТЫГ ЗОХИЦУУЛАХ БАЙГУУЛЛАГУУД

2.3.4 ЭКСПОРТЛОГЧ УЛС (БҮС НУТАГ)-ЫН ЗӨВШӨӨРӨЛ

**2.3.5 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛД АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ ҮЙЛДВЭРИЙН ХЯНАН
МАГАДАЛГАА ХИЙЛГЭХ ҮЙЛ ЯВЦ, ЭКСПОРТЛОГЧ ЦАХИМ БҮРТГЭЛД
ХАМРАГДАХ, ДУГААР АВАХ**

2.3 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, НЭВТРЭХ ҮЙЛ ЯВЦ

ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ ЗОХИЦУУЛАЛТ

БНХАУ-д
экспорт хийж
буй адууны
махны
боловсруулах
үйлдвэрүүдэд
тавигдах
стандартууд

“Hazard Analysis and Critical Control Point (HACCP) System - General Requirements for Food Processing Plant”, National Standard of the PRC, GB/T 27341-2009

“National Food Safety Standard Hygienic Specification for Livestock and Poultry Slaughtering and Processing “, National Standard of the PRC, GB 12694-2016

General Rules for the Labelling of Prepackaged Foods, National Standard of the PRC, GB 7718 2011

Дээрх стандартууд болон холбогдох стандартуудыг БНХАУ-ын Стандартын удирдлагын газрын цахим хуудас (<http://www.sac.gov.cn/>)-наас авах боломжтой.

2.3 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, НЭВТРЭХ ҮЙЛ ЯВЦ

ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ ЗОХИЦУУЛАЛТ

Тарифын зохицуулалт:

БНХАУ нь адууны махыг зөвхөн Монгол Улсаас импортолж байгаа бөгөөд HS 0205 ангиллаар тарифын нэн тааламжтай нөхцөл (MFN)-өөр 20% байна.

Ашиглах цахим хуудас:

<https://www.macmap.org//en/query/compare-competitor?reporter=156&partner=All&product=0205>

2.3 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, НЭВТРЭХ ҮЙЛ ЯВЦ

ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ ЗОХИЦУУЛАЛТ

Тарифын бус зохицуулалт:

БНХАУ-д Монгол Улсаас адууны мах экспортлоход дараах шаардлагууд тавигдаж байна. Үүнд:

- Мал нядлах, мах боловсруулах үйлдвэрт тавигдах стандартын шаардлагууд
- Малын гарал үүслийн шаардлагууд
- Мал эмнэлгийн шаардлагууд
- Бүтээгдэхүүний хорио цээрийн шаардлагууд
- Тээвэрлэлтийн шаардлагууд
- Сав баглаа боодол, хаяг шошгын шаардлагууд

2.3 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, НЭВТРЭХ ҮЙЛ ЯВЦ

БНХАУ-ЫН ХОЛБОГДОХ ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН БАРИМТ БИЧИГ

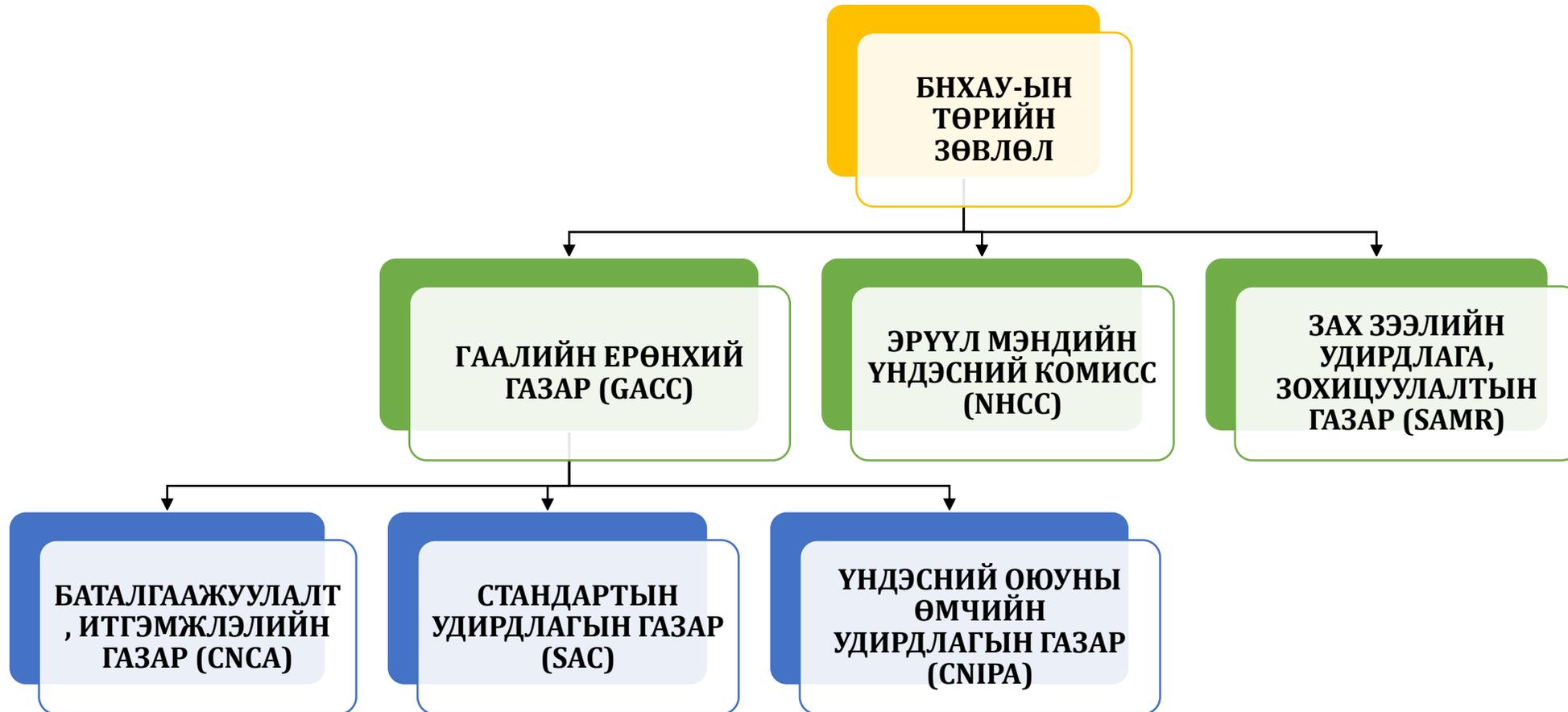
Адууны мах экспортлох үйл ажиллагаа нь БНХАУ-ын дараах гол гол хууль тогтоомжуудад нийцэх ёстой бөгөөд холбогдох импортын татварын хувь хэмжээ, бичиг баримт, лиценз, чанар, хорио цээр, гарал үүсэл, импортын хяналтын талаарх мэдээлэл, шаардлагуудыг эдгээр хууль, журмуудаас харах боломжтой.

- “Хүнсний аюулгүй байдлын тухай хууль”
- “Импорт, экспортын бараа бүтээгдэхүүний хяналт шалгалтын тухай хууль” болон түүнийг хэрэгжүүлэх журам
- “БНХАУ-ын амьтан, ургамлын хорио цээрийн тухай хууль” болон түүнийг хэрэгжүүлэх журам
- “БНХАУ-ын хилийн эрүүл мэнд, хорио цээрийн тухай хууль” болон түүнийг хэрэгжүүлэх журам
- “Хүнсний болон бусад бүтээгдэхүүний хяналт, удирдлагыг бэхжүүлэх талаар Төрийн зөвлөлийн тусгай журам”
- “Импортын болон экспортын махны хяналт шалгалт, хорио цээрийн байдалд хяналт тавих арга хэмжээ”. Гаалийн журам

Гарын авлагын 2.3-р хэсэгт дээрх хууль болон журамуудыг дэлгэрэнгүй харах цахим хуудаснуудыг оруулсан.

2.3 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, НЭВТРЭХ ҮЙЛ ЯВЦ

БНХАУ-ЫН ХҮНСНИЙ ИМПОРТЫГ ЗОХИЦУУЛАХ БАЙГУУЛЛАГУУД

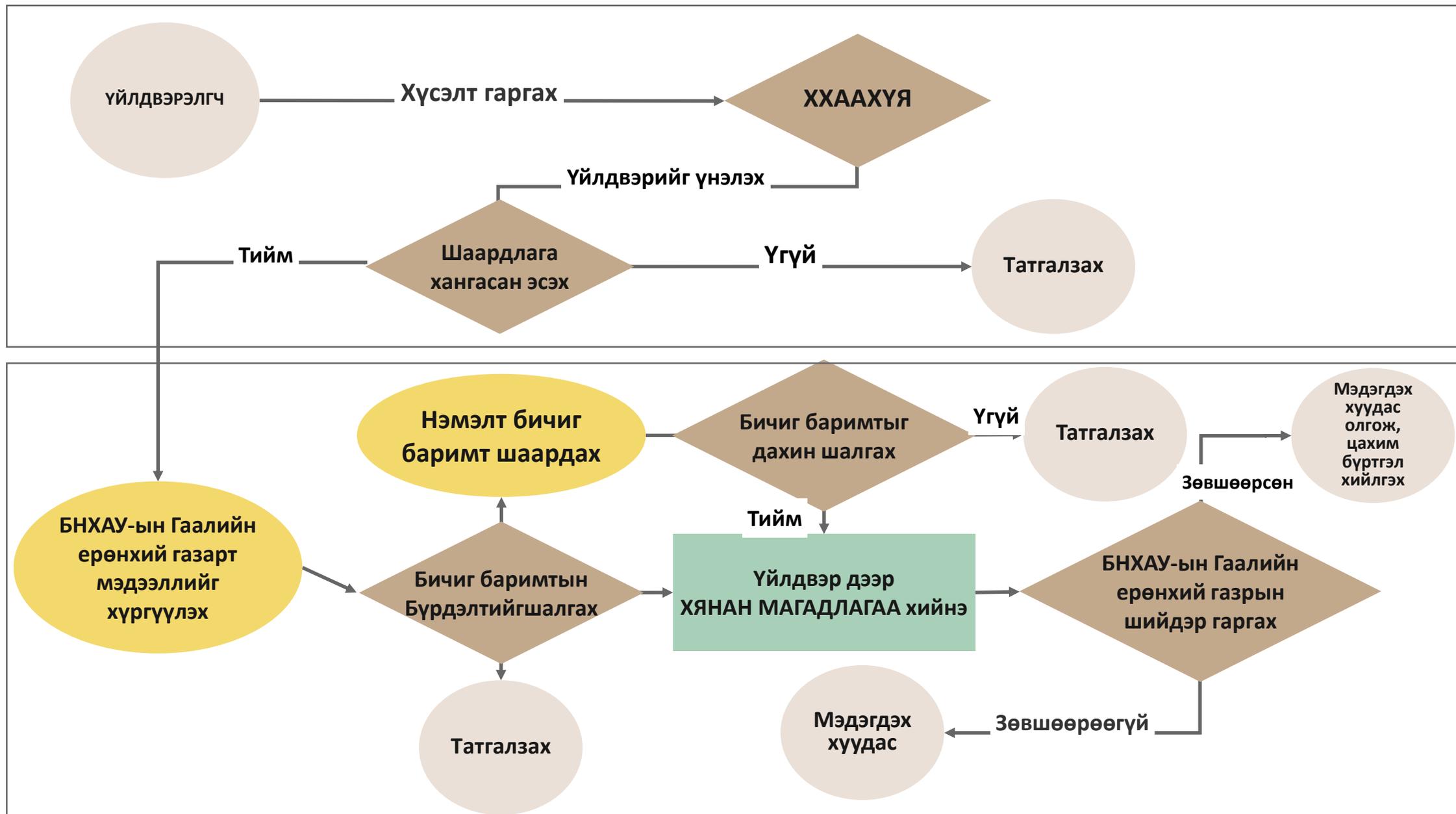


2.3 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, НЭВТРЭХ ҮЙЛ ЯВЦ

ЭКСПОРТЛОГЧ УЛС (БҮС НУТАГ)-ЫН ЗӨВШӨӨРӨЛ

- Монгол Улс болон БНХАУ-ын засгийн газар хооронд “Хүнсний бүтээгдэхүүний экспорт, импортын аюулгүй байдлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр”-ийг 2009 онд байгуулж, хэлэлцээрийн 5 дугаар зүйлд тусгагдсан заалтын хүрээнд 2 жил тутамд хүнсний бүтээгдэхүүний экспорт, импортын аюулгүй байдлын дэд сайд нарын төвшний хамтын ажиллагааны механизмаар БНХАУ-д мах, махан бүтээгдэхүүний экспорттой холбоотой асуудлыг шийдвэрлэдэг болсон.
- 2005 онд Монгол Улсын МХЕГ болон БНХАУ-ын Чанарын хяналт шалгалт, хорио цээрийн ерөнхий газар хооронд Монгол Улсаас БНХАУ-д экспортлох адууны махны хяналт шалгалт, хорио цээр, мал эмнэлэг, ариун цэврийн нөхцөлийн тухай протокол -д гарын үсэг зурснаар адууны мах, махан бүтээгдэхүүн экспортлох улс (бүс нутаг)-аар хүлээн зөвшөөрөгдсөн.

2.3 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛД АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ ҮЙЛДВЭРИЙН ХЯНАН МАГАДАЛГААНЫ ҮЙЛ ЯВЦ



2.3.1 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛД АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ ҮЙЛДВЭРИЙН ХЯНАН МАГАДАЛГААНЫ ҮЙЛ ЯВЦ

Үйлдвэрүүдэд хийх хянан магадалгааг дараах хүрээнд хийнэ. Үүнд:

- Мал нядлах, мах боловсруулах үйлдвэрийн танилцуулга: (Холбогдох бичиг баримтууд: ААН-ийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, НАССР гэрчилгээ, ISO гэрчилгээ, Тохирлын гэрчилгээ гэх мэт)
- Нядалгаанд орж байгаа малын гарал үүсэл:(Малын гарал үүслийн гэрчилгээ, Мал эмнэлгийн лабораторийн шинжилгээний дүн гэх мэт)
- Усны хангамж (Усны сорил, шинжилгээний дүн гэх мэт)
- Хүний нөөц (Үйлдвэрийн ажилчдын эрүүл мэндийн үзлэг шинжилгээний дүн, малын эмч, байцаагч нарын бичиг баримтын хуубар гэх мэт)
- Нядалгаа, нядалгааны байр (Нядалгааны байрны мал эмнэлэг ариун цэврийн байдал, нядалгааны урсгал диаграмм, хийгддэг эрүүл ахуй ариун цэврийн заавар, удирдамж, шинжилгээ сорилын дүн гэх мэт)

2.3.1 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛД АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ ҮЙЛДВЭРИЙН ХЯНАН МАГАДАЛГААНЫ ҮЙЛ ЯВЦ

- Мах, махан бүтээгдэхүүний боловсруулалтын байгууламж (Мах, махан бүтээгдэхүүнийг экспортлох шалгуурыг хангасан тухай, холбогдох хууль тогтоомжуудын дагуу эрх бүхий байгууллагуудаас авсан зөвшөөрлийн дагуу өөрийн үйлдвэрт боловсруулсан мах, махан бүтээгдэхүүн болохыг тодорхойлно)
- Бүтээгдэхүүний чанарын болон аюулгүй байдлын хяналтын (НАССР, ISO, SMP) тогтолцоо хэрэгжүүлдэг эсэх,
- Үйлдвэрлэлийн байр, технологийн тоног төхөөрөмж, эд хогшил, сав баглаа боодлын ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн (SSOP) тогтолцоо хэрэгжүүлдэг эсэх
- Хадгалах барилга, байгууламж, хяналтын бараа, түүхий эдийн хадгалалт тээвэрлэлтийн үеийн горимын биелэлт

2.3.1 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛД АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ ҮЙЛДВЭРИЙН ХЯНАН МАГАДАЛГААНЫ ҮЙЛ ЯВЦ

- Хяналтын объектын хэмжил-зүйн багаж хэрэгслээр хангагдсан байдал,
- Үйлдвэрийн түүхий эд, бэлэн бүтээгдэхүүн, хүнсний бус бүтээгдэхүүн, сав баглаа боодлын хадгалалтын зохион байгуулалт,
- Халдваргүйтгэл хийх хэсэг/цэг байгаа эсэх, түүний байдал,
- Хөргүүртэй агуулах болон тээврийн хэрэгслийн ариутгал халдваргүйтгэл, хортон мэрэгч, шавьж устгах журам
- Бэлэн бүтээгдэхүүний түр хадгалалт болон ачилтын үеийн температур-чийгшилтийн горим,
- Мал эмнэлгийн хяналтын барааны ачих/буулгах, тээвэрлэлтийн үеийн мал эмнэлгийн дагалдах бичиг баримтын бүрдүүлэлт.

2.3.1 БНХАУ-ЫН ЗАХ ЗЭЭЛД АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ ҮЙЛДВЭРИЙН ХЯНАН МАГАДАЛГААНЫ ҮЙЛ ЯВЦ

- Хөргүүр, хөлдөөгчид хэрэглэж буй амиак, фероны дугаар, төрөл, хөргүүр хөлдөөгч, гүн хөлдөөгч, агуулахын хүчин чадал
- Ажилчдын хоолны газар
- Гар угаах ариун цэвэр, угаалгын байгууламж
- Мал эмнэлгийн газраас гаргасан баталгаажуулалт зэрэг болно.

Дараах хуудаснаас дэлгэрэнгүй мэдээлэл авана уу

<http://www.cnca.gov.cn/bsdt/ywzl/jkspjwscpqzc/wjxz/>

2.3 ЭКСПОРТЛОГЧ ЦАХИМ БҮРТГЭЛД ХАМРАГДАХ, ДУГААР АВАХ

- БНХАУ-ын зах зээлд адууны мах экспортлохыг зорьж байгаа компани (хянан магадалгаанд тэнцсэн)-ууд тус улсын хүнсний бүтээгдэхүүний импортын бүртгэлд бүртгэгдсэн байх ёстой.
- Цахим бүртгэлийн маягт болон бүртгэлийн талаарх нэмэлт мэдээлэл авах, экспортлогчоор бүртгүүлэхдээ дараах цахим хуудсанд хандана уу (<http://ire.customs.gov.cn>).

БНХАУ-д адууны мах экспортлохоор хүсэлт гаргагч нь дараах линкээр орж өргөдлийн маягтыг татан авна уу (<http://www.cnca.gov.cn/bsdt/ywzl/jkspjwscpqzc/wjxz>)

Хэрэв экспортлогч компани нь БНХАУ-ын бүртгэлийн шаардлагыг хангасан гэж үнэлэгдсэн бол БНХАУ-ын Итгэмжлэл, Баталгаажуулалтын Газрын цахим хуудас (<http://www.cnca.gov.cn/bsdt/ywzl/jkspjwscpqzc>), эсвэл Гаалийн Ерөнхий Газрын цахим хуудас (<http://www.customs.gov.cn/customs/jyiy/dzwjyiy/qymd/index.html>)-аар олон нийтэд мэдээлнэ.

2.4 БНХАУ-Д ЭКСПОРТЛОХ БҮТЭЭГДЭХҮҮН (АДУУНЫ МАХ)-ИЙ ИЙ ХОРИО ЦЭЭР

Хоёр улсын хооронд байгуулсан протоколын хүрээнд БТКУС-ийн ангиллаар 0205 “**адуу, илжиг, луусны шинэ, сэврээсэн, хөлдөөсөн мах**” -нд дараах хорио цээрийн шаардлагуудыг тусгасан байна.

МАЛ БЭЛТГЭЛ, МАЛЫН ГАРАЛ ҮҮСЭЛД ТАВИГДАХ:

- Экспортлох зорилгоор төхөөрөх адуу нь Монгол улсын мал эмнэлгийн эрх бүхий байгууллагаас олгогдсон гарал үүслийн гэрчилгээтэй байх,
- Тухайн адууг бэлтгэсэн аж ахуй, ферм нь Монгол Улсын мал эмнэлгийн байгууллагын дүрэм, журмын дагуу сүүлийн 6 сарын хугацаанд өвчин гараагүй, хорио цээрийн хяналтын бүсэд хамаарагдаагүй байх,
- Сүүлийн 2 жил ям өвчин гараагүй,
- Төхөөрөхөөс 15-аас доошгүй хоногийн өмнө арьсны ямлуурын сорил тавьж сөрөг үр дүн өгсөн,
- Цэврүүт амтаст, адууны энцефаломиеолит, хулгана яр, нийлүүлэлтийн өвчин, гүүний халдварт савны үрэвсэл, японы энцефаломиеолит, су-ару, халдварт ренопневмони, адууны халдварт артерит, хулгана яр өвчнөөр тайван,
- Сүүлийн 6 сарын хугацаанд адууны халдварт цус багадаа өвчин, боом өвчин гараагүй байх,
- Малын эм, химийн бодис, пестицид, хүнд метал, хортой болон аюултай бодисын үлдэгдлийн хэмжээ хоёр улсад зөвшөөрөгдсөн хэмжээнээс хэтрээгүй,
- Генийн инженерчлэлийн аргаар эсвэл генийн өөрчлөлтийн үр дүнд гарган авсан эх үүсвэрээр бэлтгэсэн тэжээлээр тэжээгээгүй байх,

2.4 БНХАУ-Д ЭКСПОРТЛОХ БҮТЭЭГДЭХҮҮН (АДУУНЫ МАХ)-ИЙ ХОРИО ЦЭЭР

МАЛ НЯДЛАХ, МАХ БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРТ ТАВИГДАХ:

- Адууг албан ёсны зөвшөөрөлтэй мал төхөөрөх үйлдвэрт төхөөрсөн байх,
- Үйлдвэр (мал төхөөрөх, мах боловсруулах, хадгалах) нь БНХАУ-ын Зах зээлийн хяналтын ерөнхий газарын бүртгэлд хамрагдсан байх,
- Салмонель болон бусад халдварт өвчин үүсгэгчээр бохирдоогүй, төхөөрөхийн өмнөх болон төхөөрсний дараах үзлэг, экспортлох адууны мах бэлтгэх, адуунд хорио цээр тогтоох зэрэг арга хэмжээг хоёр улсын холбогдох хууль, журмын дагуу хэрэгжүүлэх,
- Гулууз махыг 24 цагийн дотор гүний хэм нь +8 хэмээс доош хөргөсөн, гулууз махыг хэсэглэх, шулах савлах үед гүний хэм нь +4 хэмээс дээшгүй байх нөхцөлийг хангасан,
- Махны гүний хэм нь -18 хэмээс дээшгүй байх,
- Гулууз мах нь тухайн адууг төхөөрсөн үйлдвэрийн дугаар бүхий мал эмнэлгийн хяналтын тэмдэгтэй байх,

2.4 БНХАУ-Д ЭКСПОРТЛОХ БҮТЭЭГДЭХҮҮН (АДУУНЫ МАХ)-ИЙ ХОРИО ЦЭЭР

САВ БАГЛАА, БООДОЛ, ШОШГОНД ТАВИГДАХ:

- Экспортлох махны дотор болон гаднах баглаа, боодол нь олон улсын эрүүл ахуйн стандартад нийцсэн хоргүй, аюулгүй шинэ материалаар хийгдсэн байх,
- Хэсэглэж ангилсан махыг шинэ сав баглаа боодолд олон улсын эрүүл ахуйн стандартын дагуу савлаж шошго наасан, шошго нь бүтээгдэхүүний нэр, тоо, хэмжээ, үйлдвэрлэгчийн хаяг, БНХАУ-ын зах зээлийн хяналтын ерөнхий газараас олгосон дугаар, хадгалах нөхцөл зэрэг мэдээллийг хятад, англи хэл дээр хэвлэсэн байх,
- БНХАУ-д экспортлох адууны махыг агуулахад тусгайлан хаяглаж хадгалах

ТЭЭВЭРЛЭЛТЭД ТАВИГДАХ:

- Тээвэрлэлтийн явцад мах нь өвчний улмаас хязгаарлалтад орсон эсвэл тандалтад хамрагдаж байгаа нутаг дэвсгэрээр дайран өнгөрч болохгүй,
- Тээвэрлэлтийн явцад баглаа боодлыг сольж, онгойлгож болохгүй ба хөлдөөсөн махны гүний хэм нь -18 хэмээс ихгүй байх.

2.5 БҮЛГИЙН ШАЛГАХ ХУУДАС

АДУУНЫ МАХ БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭР НЬ МОНГОЛ УЛСЫН ХОЛБОГДОХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖ, ДҮРЭМ, ЖУРАМ, СТАНДАРТЫН ШААРДЛАГАД НИЙЦСЭН ЭСЭХ

БНХАУ-ЫН СТАНДАРТЫН ШААРДЛАГАД НИЙСЭН ЭСЭХ

ЭКСПОРТЛОХ АДУУНЫ МАХ НЬ МОНГОЛ УЛС БОЛОН БНХАУ-ЫН ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ХООРОНД БАЙГУУЛСАН ПРОТОКОЛООР ЗОХИЦУУЛАГДСАН ЭСЭХ

БНХАУ-ЫН ГЕГ-ААР ХЯНАН МАГАДАЛГАА ХИЙЛГСЭН ЭСЭХ

БНХАУ-ЫН ГЕГ-ЫН ЦАХИМ БҮРТГЭЛД ХАМРАГДАЖ, ДУГААР АВСАН ЭСЭХ

МОНГОЛ УЛС БОЛОН БНХАУ-ЫН ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ХООРОНД БАЙГУУЛСАН ПРОТОКОЛД ТУСГАСАН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ХОРИО ЦЭЭРИЙН ШААРДЛАГЫГ ХАНГАСАН ЭСЭХ

ГУРАВ. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ БЭЛТГЭЛ АЖИЛ

01

- Импортлогч орны зөвшөөрөл авсан эсэхийг нягтлах, шалгах

02

- Худалдан авагчтай төлбөрийн нөхцөл тохиролцох

03

- Экспортлох бүтээгдэхүүний хаяг, шошго, сав баглаа боодлыг стандартад нийцүүлэн бэлдэх.

04

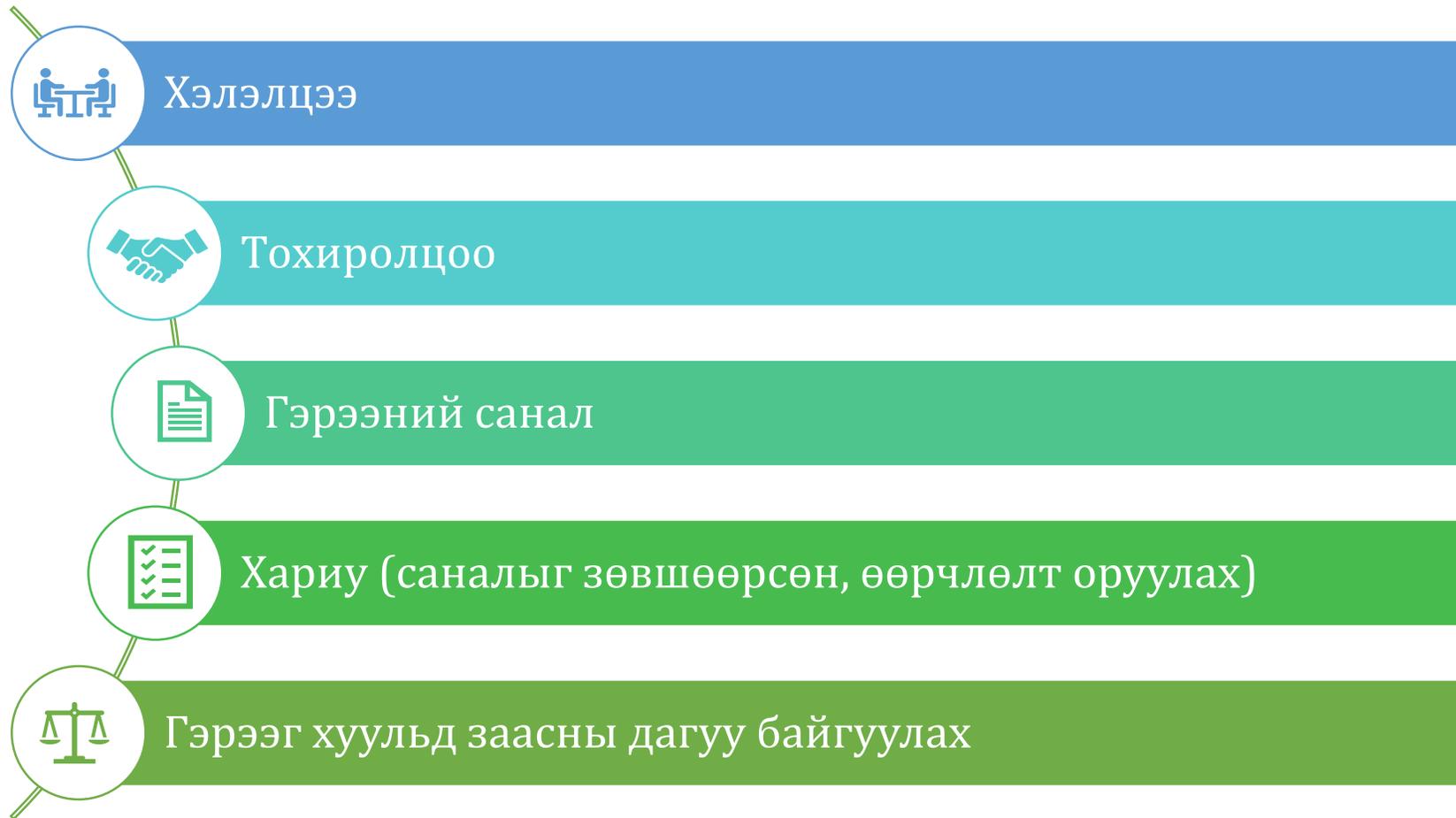
- Тээвэрлэлтийн гэрээг гаалийн итгэмжлэгдсэн тээврийн компанитай байгуулах.

05

- Бүлгийн шалгах хуудас

3.1 ЭКСПОРТЫН ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ БЭЛТГЭЛ АЖИЛ



3.1 ЭКСПОРТЫН ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ БЭЛТГЭЛ АЖИЛ

Мах импортлох шаардлага хангасан импортлогч (худалдан авагч)-той хийх хэлэлцээ нь дараах 3 үе шаттай байна.

Бэлтгэл үе шат

- Хэлэлцээнд оролцох өөрийн сонирхлыг тодорхойлох,
- Худалдан авагч талын сонирхлыг олж мэдэх, мэдээлэл цуглуулах,
- Хэлэлцэх асуудлыг жагсаах, ангилах, үнэлэх,
- Хэлэлцээнд оролцох баг бүрдүүлэх,
- Цагийн төлөвлөгөө гаргах,
- Анхны саналаа боловсруулах,
- Хэлэлцээ хийх газрыг товлох,
- Хэлэлцээний стратеги болон тактикаа боловсруулах зэрэг

Уулзалтын үе шат

- Нээлт,
- Тандалт,
- Хяналт тавих,
- тохиролцох зэрэг

Гүйцэтгэлийг хянах үе шат

- Хэлэлцээнээс гарсан үр дүнг дахин нягтлах, гэрээний загвар боловсруулах.

3.1 ЭКСПОРТЫН ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ

ЭКСПОРТЫН ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ

Экспортын гэрээ нь худалдах, худалдан авах гэрээ байх ба энэхүү гэрээг байгуулахад “Бараа худалдах-худалдан авах олон улсын гэрээ”-ний тухай НҮБ-ын конвенцыг баримтална. Тус конвенцын 3-р хэсэгт тусгагдсан заалтуудыг нарийвчлан судалж, гэрээ байгуулна. Худалдах, худалдан авах гэрээний үндсэн агуулгад дараах нөхцөлүүдийг тусгасан байх шаардлагатай.

ГЭРЭЭНИЙ ҮНДСЭН НӨХЦӨЛ

Оролцогч талуудын нэр
Гэрээний зүйл
Барааны тоо хэмжээ ба чанар
Барааны үнэ /нэгжийн ба нийт үнэ/
Төлбөрийн нөхцөл
Талуудын хүлээх үүрэг ба хариуцлага
Талуудын албан ёсны хаяг ба гарын үсэг

ГЭРЭЭНИЙ НЭМЭЛТ НӨХЦӨЛ

Барааг хүлээлгэн өгөх ба хүлээн авах
Даатгалын нөхцөл
Ачилтын баримтууд
Баталгаа
Сав баглаа боодол, тэмдэглэгээ
Давагдашгүй хүчин зүйл буюу Форс мажор
Маргаан шийдвэрлэх ба Арбитр
Бусад нөхцөл

3.1 ЭКСПОРТЫН ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ

ЭКСПОРТЫН ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ

Инкотермс (international commercial terms) -ын нөхцөлийг гэрээнд тусган ашигласнаар олон ойлгомжгүй асуудлуудыг тодорхойлж болдог.

- Инкотермс нь Олон Улсын худалдааны үйл ажиллагаанд оролцогч талуудын зардал, эрсдэл, үүргийг тодорхойлсон, худалдааны нэр томъёоны тайлбар бөгөөд 2019 оны 9 сард Олон улсын худалдааны зөвлөл “Инкотермс 2020”-ийг баталсан байна.
- Инкотермсийн ямар нөхцөлийг сонгосноос хамаарч, гэрээнд талуудын хүлээх үүрэг хариуцлага өөр өөр байдаг.
- Гарын авлагын Хүснэгт 6-д дэлгэрэнгүй харуулсан.

3.1 ЭКСПОРТЫН ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАХ

ГЭРЭЭНЭЭС ҮҮСЭХ МАРГААНЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ

Гэрээний маргаан гарсан тохиолдолд оролцогч талууд дараах сонголтуудаар шийдвэрлэх боломжтой. Үүнд:

1. Харилцан тохиролцож эвлэрэх (Харилцан тохиролцож эвлэрсэн тохиолдолд зардал болон хугацаа хэмнэх боломжтой)
2. Арбитраар шийдвэрлүүлэх (Энэ тохиолдолд талууд гэрээнд арбитраар шийдвэрлүүлэх заалт оруулах ёстой, БНХАУ, Монгол Улсын үндэсний болон олон улсын арбитраар шийдвэрлүүлэх)
3. Шүүхээр шийдвэрлүүлэх (Шүүхийн процесс нь тодорхой хугацаа шаардана. Мөн өмгөөллийн болон шүүхийн зардлыг тооцоолох шаардлагатай)

3.2 ТӨЛБӨР ТООЦОО

Экспортлогч талаас гарах аливаа төлбөр тооцоог урьдчилан судалж, холбогдох байгууллага, этгээдүүдэд төлж, төлбөрийн баримтуудыг экспортын бичиг баримтын бүрдүүлэлтэд хавсаргасан байна.

ТӨЛБӨР ТӨЛӨХ БЭЛТГЭЛ АЖИЛ НЬ:

1. Төлбөр, тооцооны дүн, нөхцөлүүдийг тодорхойлох,
2. Импортлогч (худалдан авагч)-той төлбөр, төлбөрийн нөхцөлийн талаар тохиролцох,
3. Экспортлогчийн болон импортлогчийн банкиг сонгох,
4. Худалдаатай холбоотой банканд шаардагдах бичиг баримтыг бүрдүүлэх,
5. Гэрээнд төлбөрийн нөхцөлийг тодорхой тусгах,
6. Худалдах, худалдан авах гэрээ байгуулах.

3.2 ТӨЛБӨР ТООЦОО

Гадаад худалдаа хийхэд дараах 4 төлбөрийн нөхцөлөөс сонгон ашиглах боломжтой.

Төлбөрийн нөхцөл	Төлбөрийн эрсдэл		Банкны нэмэлт баталгаа	Төлбөрийн нөхцөлийн товч тайлбар
	Экспортлогч тал	Импортлогч тал		
Нээлттэй данс (Open account)	++++	+	Шаардана	“Нээлттэй данс” төлбөрийн нөхцөл нь захиалагчид ачаа бараа ирсний дараа төлбөрөө төлөх бөгөөд энэхүү төлбөрийн нөхцөл нь ихэвчлэн 30, 60 эсвэл 90 хоногийн хугацаатай байдаг.
Инкасс (Collection)	+++	++	Шаардана	“Инкасс” төлбөрийн нөхцөл нь банк худалдагч (экспортлогч) -ийн өмнөөс худалдан авагч (импортлогч) -д баримт хүргүүлж, төлбөр нэхэмжлэн авах замаар төлбөр гүйцэтгэх үйл ажиллагаа юм.
Аккредитив (Letter of Credit - LC)	++	+++	Шаардана	“Аккредитив” төлбөрийн нөхцөл нь худалдан авагч (импортлогч) ийн банкнаас худалдагч (экспортлогч) талд хандан гаргаж буй хууль ёсны төлбөрийн баталгаа юм.
Урьдчилсан төлбөр (Advance payment)	+	++++	Шаардана	“Урьдчилсан төлбөрт” төлбөрийн нөхцөл нь худалдан авагч (импортлогч) ачааг тээвэрлэхээс өмнө урьдчилан төлөх төлбөрийн нөхцөл бөгөөд зээлийн картын төлбөр ба мөнгөн гуйвуулга (цахимаар төлбөр тооцоо хийх) хэлбэрүүдийг илүү түгээмэл ашигладаг.

3.3 БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ САВ, БАГЛАА, БООДОЛ, ШОШГО

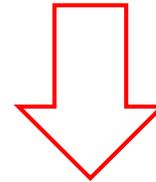
Монгол Улсад мөрдөгдөж буй сав, баглаа, боодлын стандарт:

MNS ISO 8367-2:1998	Сав баглаа боодол - Ерөнхий зориулалтын уутны зөвшөөрөгдөх хэмжээ 2-р хэсэг: Нийлэг хальсан уут 2010 оны 05 дугаар тогтоолоор нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.
MNS 6382:2013	Сав баглаа боодлын зориулалттай үелээт картон. Техникийн шаардлага.
MNS 5684:2006	Сав баглаа боодлын материалд агуулагдах, хүнсний бүтээгдэхүүнд шилжиж болзошгүй химийн бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ.
MNS OIML R 87:2008	Савласан бүтээгдэхүүний тоо хэмжээ
MNS ISO 780:2004	Баглаа боодол - Эд зүйлсийг зөөвөрлөхөд тавих зурган тэмдэглэгээ
MNS 1640:1973	Сав. Үндсэн төрөл нэр томъёо.

3.3 БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ САВ, БАГЛАА, БООДОЛ, ШОШГО

Савлагааны доторх шошго нь Хятад эсвэл Англи хэлээр байна.

产品名称:冻马肉	1
NAME OF PRODUCT:	
产地国:蒙古国	2
COUNTRY OF ORIGIN:MONGOLIA	
马克肉制品进出口股份有限公司	3
NAME OF PLANT:	
MEAT PROCESSING FACTORY	
生产批号:	4
PRODUCTION BATCH No:	
工厂注册号:	5
PLANT REGISTRATION NO:	



1. Бүтээгдэхүүний нэр
2. Гарал үүсэл (Улс)
3. Байгууллагын дугаар
4. Үйлдвэрлэлийн лац дугаар (Үйлдвэрлэгчийн тодорхойлсноор)
5. Үйлдвэрийн бүртгэлийн дугаар

1. Гарал үүсэл (Улс)
2. Бүтээгдэхүүний нэр
3. Очих улс
4. Үйлдвэрлэлийн лац дугаар (Үйлдвэрлэгчийн тодорхойлсноор)
5. Үйлдвэрлэсэн огноо
6. Цэвэр жин, килограммаар (Англи)
7. Дуусах хугацаа, хадгалах хугацаа
8. Үйлдвэрийн нэр
9. Үйлдвэрийн экспортлогчоор бүртгүүлсэн зөвшөөрөлийн дугаар
10. Хөлдөөгөөд -18С хадгалсан
11. Үйлдвэрийн хаяг (Англи)
12. Хяналт хийсэн байгууллагын дардас (Англи). Монгол улсын хувьд энэ нь мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагчийн тэмдэгийн дардас байх ба шошгоны төв хэсэгт дарагдсан байна.

Савлагааны гаднах шошго нь Хятад эсвэл Англи хэлээр байна.

产地国家: 蒙古国	1	产地名称:	2
COUNTRY OF ORIGIN:		NAME OF PRODUCT:	
目的地: 中华人民共和国	3		
DESTINATION:THE PEOPLE S REPUBLIC OF CHINA			
生产批号:	4	生产日期 (年/ 月/ 日)	5
PRODUCTION LOT		PRODUCTION DATE	
净重 (公斤) : 20	6	保质期:12个月	7
NET WEIGHT : 20		EXP:12MOUNTS	
8	企业名称: 达尔汗肉食品有限公司		
NAME OF PLANT:			
工厂注册号:	9	保持在-18度下冷藏	10
KEEP FROZEN AT-18C			
去也地址:	11		
ADDRESS OF PLANT:			

3.4 ТЭЭВЭРЛЭЛТИЙН ГЭРЭЭ

Экспортыг зөвхөн гаалийн итгэмжлэгдсэн тээвэрлэгчээр дамжуулан хийх ба экспортлогч гаалийн итгэмжлэгдсэн тээврийн компанитай хийх гэрээнд дараах зүйлсийг анхаарах шаардлагатай. Үүнд:

- Хөргүүртэй чингэлэг бүхий тээвэрлэгч байна,
- Тээвэрлэлтийн температурын горимыг мөрдөж ажиллах талаар тусгах. Мах, махан бүтээгдэхүүний гүний температур нь – 18 хэмээс ихгүй байна,
- Худалдах, худалдан авах гэрээнд заагдсан ИНКОТЕРМС-ийн нөхцөлийн дагуу ачих газар, буулгах боомтыг нарийвчлан заах,
- Төлбөрийн нөхцөл,
- Боомтод очсон ачаа буухгүй тохиолдолд алданги тооцох хувийг нарийвчлан тусгах,
- Тээвэрлэгчийн буруугаас тээвэрлэлтийн горим алдагдсан, бараанд гэмтэл хохирол учирсан тохиолдолд тээвэрлэгчид хүлээлгэх хариуцлагын талаар нарийвчлан тусгах,
- Ачааг хүлээлцэх үеийн бараа хүлээлцэх акт, хүлээлцэх үеийн үйл ажиллагааг нарийвчлан тусгах,
- Маргаан гарсан тохиолдолд хэрхэн шийдвэрлэх талаар тусгах зэрэг.

3.5 БҮЛГИЙН ШАЛГАХ ХУУДАС

ХУДАЛДААНЫ ТҮНШЛЭГЧИЙГ ОЛСОН ЭСЭХ

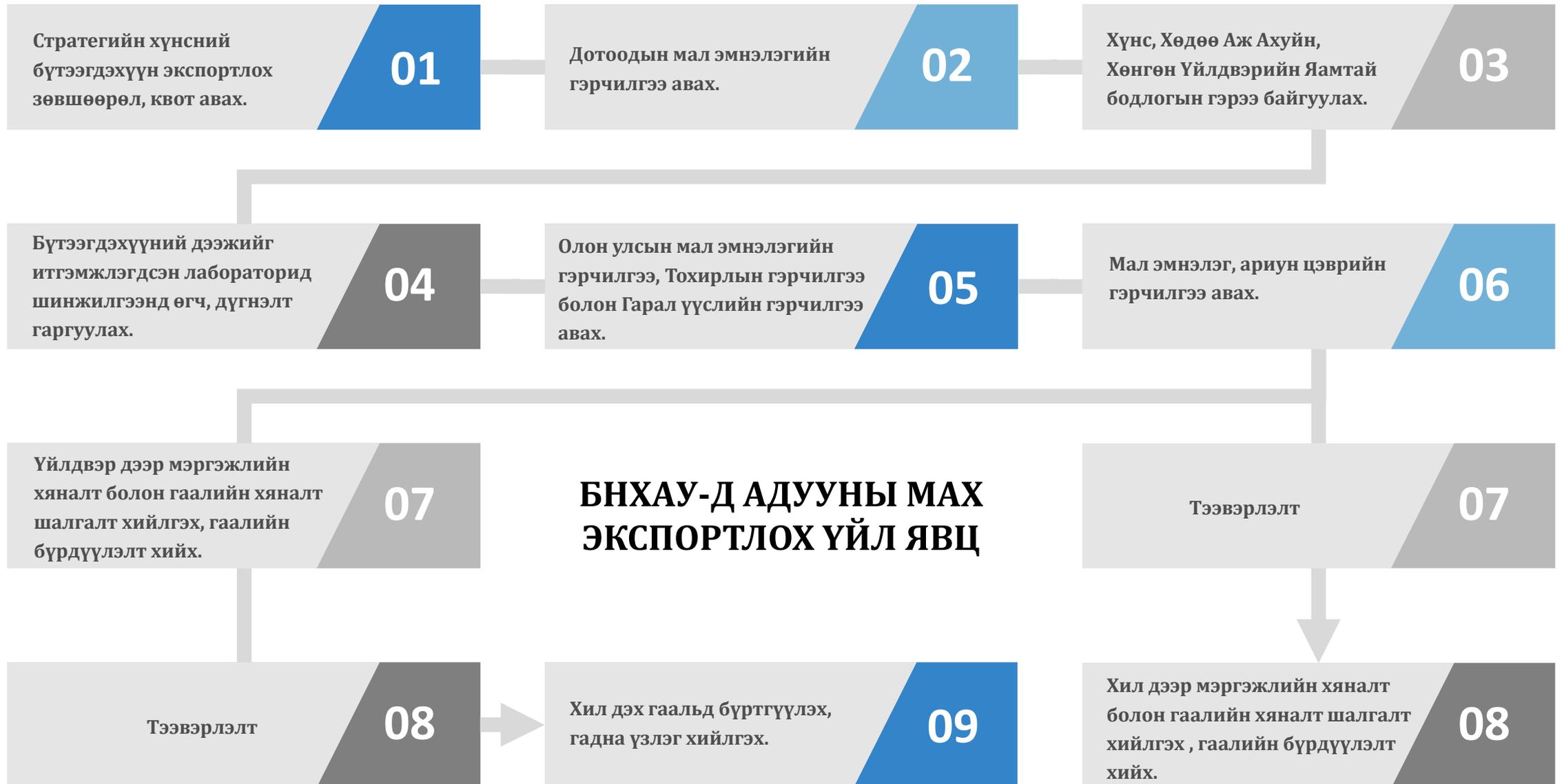
ТӨЛБӨР ТООЦООНЫ НӨХЦӨЛИЙГ ХУДАЛДАН АВАГЧ ТАЛТАЙ ХАРИЛЦАН ТОХИРОЛЦСОН ЭСЭХ

ХУДАЛДАХ, ХУДАЛДАН АВАХ ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН ЭСЭХ

ЭКСПОРТЛОХ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ САВ, БАГЛАА, БООДОЛ, ХАЯГ, ШОШГЫГ СТАНДАРТАД НИЙЦҮҮЛЭН БЭЛДСЭН ЭСЭХ

ТЭЭВЭРЛҮҮЛЭХ, ТЭЭВЭРЛЭХ ГЭРЭЭГ ГААЛИЙН ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ТЭЭВРИЙН КОМПАНИТАЙ БАЙГУУЛСАН ЭСЭХ

ДӨРӨВ. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ ҮЙЛ ЯВЦ



4.1 ГЭРЧИЛГЭЭ, ЗӨВШӨӨРӨЛ

БНХАУ-ын зах зээлд адууны мах экспортлоход дараах гэрчилгээ, зөвшөөрөл шаардлагатай. Үүнд:

4.1.1 Стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүн экспортлох зөвшөөрөл

4.1.2 Дотоодын мал эмнэлгийн гэрчилгээ

4.1.3 Бодлогын гэрээ

4.1.4 Тохирлын гэрчилгээ

4.1.5 Гарал үүслийн гэрчилгээ

4.1.6 Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ

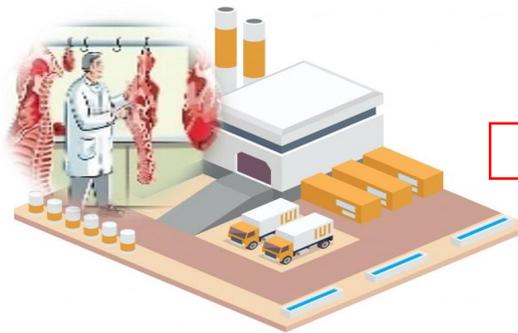
4.1.7 Мал эмнэлэг, ариун цэврийн гэрчилгээ

4.1.1 СТРАТЕГИЙН ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ЭКСПОРТЛОХ ЗӨВШӨӨРӨЛ

Монгол Улсын ХХААХҮЯ-аас стратегийн хүнс экспортлох зөвшөөрөл (квот) авах ба сонгон шалгаруулалтын хугацааг тухайн жил ХХААХҮЯ-аас тогтоож, цахим хуудас болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан нийтэд мэдээлнэ.

1. ХХААХҮЯ-д материал бүрдүүлж өгөх

2. Материал судлах, шийдвэр гаргах, зөвшөөрөл олгох



**Үйлдвэрлэгч,
экспортлогч**

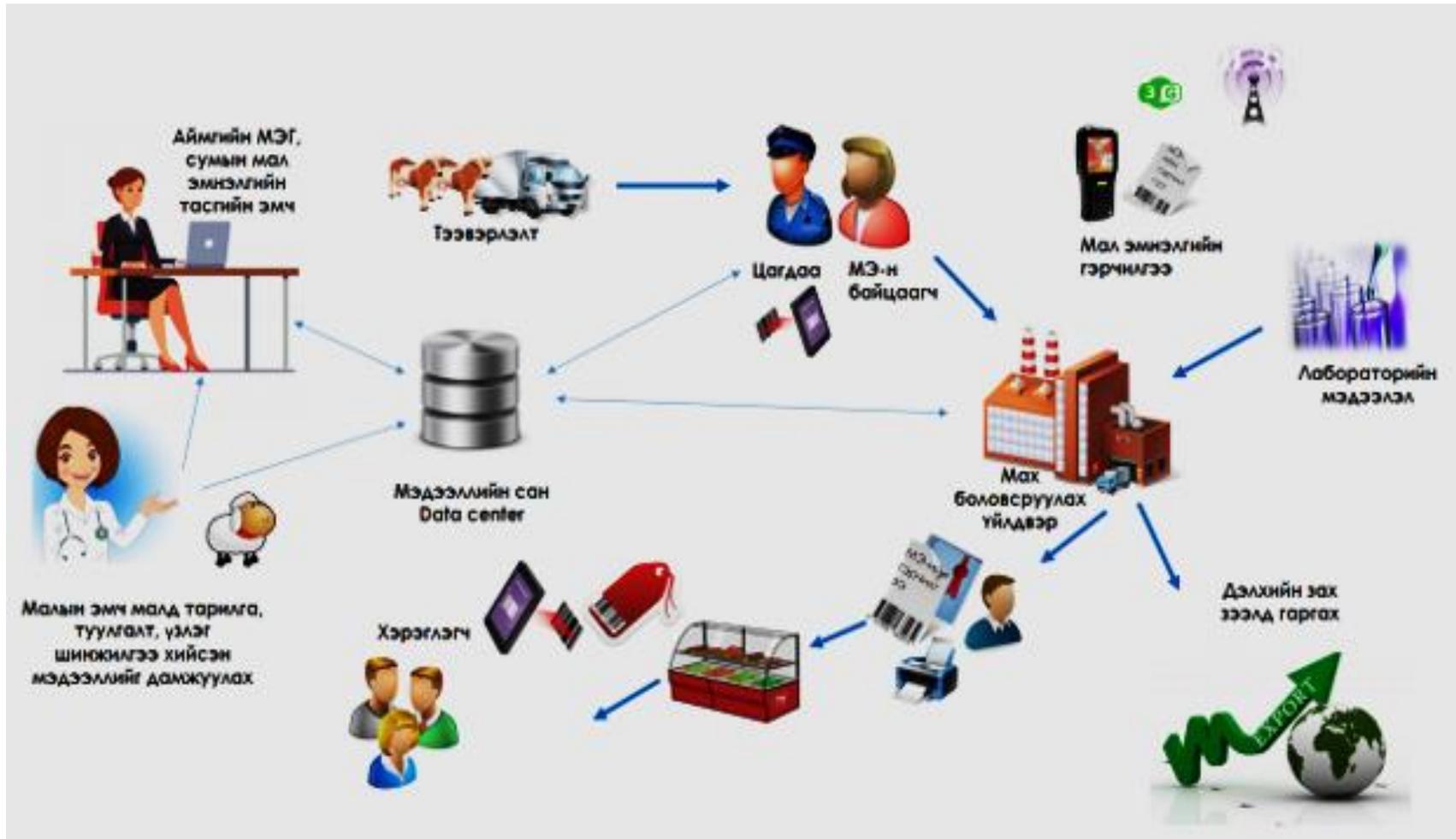
1. Экспортлох бүтээгдэхүүний нэр төрөл, багцын хэмжээг заасан албан бичиг
2. Байгууллагын танилцуулга
3. Татварын албаны тодорхойлолт
4. Сүүлийн жилийн санхүүгийн тайлангийн хуулбар (Аудитаар баталгаажсан),
5. Хуулийн этгээдийг төлөөлөн сонгон шалгаруулалтад оролцох этгээдэд итгэмжлэл олгосон эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэр
6. Мэргэжлийн хяналтын байгууллагын тодорхойлолт
7. Худалдааны гэрээ
8. Шаардлагатай тохиолдолд импортлогч орны мал эмнэлэг, хорио цээрийн албаны эрх бүхий байгууллагаас итгэмжлэгдсэн байх,
9. Хүн амын хүнсний хангамжийг тогтвортой хадгалах зорилтын хүрээнд яамтай бодлогын гэрээ байгуулахад татгалзах зүйлгүй талаар мэдэгдсэн албан бичиг



ХХААХҮЯ

4.1.2 ДОТООДЫН МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

Адууны мах экспортлох явцад хоёр удаагийн мал эмнэлгийн хяналтаар орно. Энэхүү дараалсан үйл ажиллагаа нь Мал эмнэлгийн ерөнхий газрын даргын 2018 оны А/51 дүгээр тушаалын 1 дүгээр хавсралт, “МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ ЗАГВАР, ХЭРЭГЛЭХ ЗААВАР”-ын дагуу хийгдэнэ (МЭЕГ, 2018). Эхний удаад малчин, фермерээс экспортлогч, үйлдвэрлэгч хүрэх явцад анхан шатны мал эмнэлгийн нэгжийн хяналтад орж, “Мал эмнэлгийн гэрчилгээ” авах шаардлагатай.



4.1.3 БОДЛОГЫН ГЭРЭЭ

Монгол Улсаас түүхий мах (адууны мах) экспортлох эрх (стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүн экспортлох зөвшөөрөл, квот)-тэй үйлдвэр (экспортлогч) нь ХХААХҮЯ-тай бодлогын гэрээ байгуулна. Бодлогын гэрээ байгуулахад дараах материалуудыг бүрдүүлнэ. Үүнд:

- 01 • *Үйлдвэрийн танилцуулга, /3 хүртэл хуудас/, хүчин чадал /хоногоор/*
- 02 • *Үйлдвэрийн хяналтын камертай эсэх, /үйл ажиллагааг хянах, бичлэг хийх, хадгалах боломжтой/*
- 03 • *Мал, мах бэлтгэж буй талаарх мэдээлэл, төлөвлөгөө, /тухайн жилд/*
- 04 • *Мал эмнэлгийн гэрчилгээ, хуулбар /үнэн/ хувь,*
- 05 • *Дайвар түүхий эдийн боловсруулалт, ашиглалт*
- 06 • *Арьс шир, /бэлтгэсэн түүхий эдийн 30-иас доошгүй хувийг дотоодын үйлдвэрт нийлүүлсэн тухай гэрээ, төлбөрийн баримт эсхүл экспортод гаргахаар зориулалтын агуулахад хадгалж буй байдал, фото зургаар эсхүл экспортод гаргаж буй аж ахуйн нэгжтэй байгуулсан гэрээ/*

4.1.3 БОДЛОГЫН ГЭРЭЭ

07

• Толгой шийр, /худалдах, худалдан авах гэрээ, төлбөрийн баримт бичиг/

08

• Гэдэс дотор, /худалдах, худалдан авах гэрээ, төлбөрийн баримт бичиг эсхүл экспортод гаргахаар зориулалтын агуулахад хадгалж буй байдал, фото зургаар/

09

• Өлөн, /худалдах, худалдан авах гэрээ, төлбөрийн баримт бичиг, экспортод гаргахаар зориулалтын агуулахад хадгалж буй байдал, фото зургаар/

10

• Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээний шинжээчийн дүгнэлт, хуулбар, /үнэн/ хувь,

11

• Яс, /худалдах, худалдан авах гэрээ, төлбөрийн баримт бичиг/

12

• Малын гаралтай болон энгийн хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, төвлөрсөн цэгт дарж булшлах үйл ажиллагаа эрхэлдэг мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулсан байх; /хог хаягдлын гэрээ/

13

• Малын гаралтай болон энгийн хог хаягдлыг ангилан ялгаж хадгалах зориулалтын талбай, байр, сав, бункертэй байх; /фото зургаар/

14

• Бусад

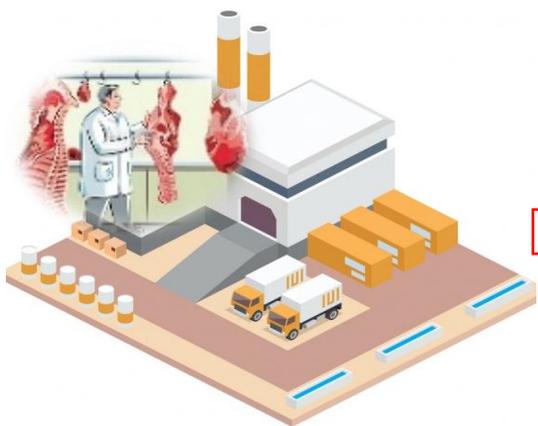
4.1.4 ТОХИРЛЫН ГЭРЧИЛГЭЭ

Стандарт, Хэмжил Зүйн Газраас экспортлогч нь тохирлын гэрчилгээ авах ба энэхүү гэрчилгээ нь экспортод гаргах бүтээгдэхүүн нь холбогдох стандартуудын дагуу үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн болохыг баталгаажуулна.

1. СХЗГ-т хүсэлт гаргах

2. СХЗГ-т материал бүрдүүлж өгөх

3. Материал судлах, шийдвэр гаргах, гэрчилгээ олгох



**Үйлдвэрлэгч,
экспортлогч**

1. Аж ахуйн нэгжийн өргөдлийн маягт (www.masm.gov.mn)
2. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар (баталгаажуулсан)
3. Худалдах, худалдан авах гэрээ
4. Бүтээгдэхүүний тоо хэмжээ, үнийн дүнгийн мэдүүлэг
5. Бүтээгдэхүүний сорилт, туршилт хийгдсэн итгэмжлэгдсэн лабораторийн сорилтын дүн
6. Мэргэжлийн байгууллагаас олгосон тусгай зөвшөөрөл (зөвхөн шаардлагатай тохиолдолд)
7. Үйлчилгээний төлбөр тушаасан баримтын хувь



4.1.5 ГАРАЛ ҮҮСЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

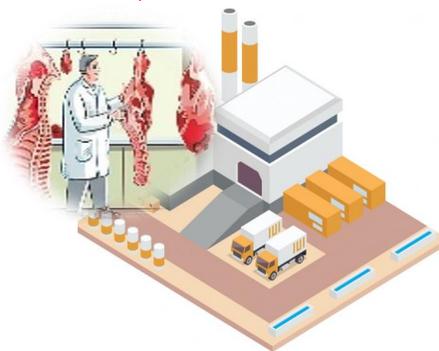
Хоёр төрлийн гарал үүслийн нотолгоо, гэрчилгээ шаардлагатай байдаг.

- Эхний ээлжид танай үйлдвэр махаа Монгол Улсын аль аймгаас бүр нарийвчилбал хэн гэдэг малчны хотноос, хоршооноос, мах нядалгааны газраас бэлтгэсэн болохыг харуулах (энэ талаар гарын авлагын 4.1.2 болон хавсралт 13-д харуулсан)
- Дараагийн шатанд БНХАУ-д адууны мах экспортлохоор зөвшөөрөгдсөн бүс нутаг болох Монгол Улсаас гарал үүсэлтэй болохыг баталсан гэрчилгээг авах. Өөрөөр хэлбэр, Монгол Улсад үйлдвэрлэгдсэн гэдгийг экспортлогч баталгаажуулах ёстой ба энэхүү гэрчилгээг МҮХАҮТ-аас гарал үүслийн гэрчилгээ авна.

1. МҮХАҮТ-д хүсэлт гаргах

2. МҮХАҮТ-д материал бүрдүүлж өгөх

3. Материал судлах, шийдвэр гаргах, гэрчилгээ олгох



**Үйлдвэрлэгч,
экспортлогч**

1. Гадаад худалдааны гэрээний хуулбар (худалдах, худалдан авах)
2. Өргөдөл бөглөх (Form B)
3. Үнийн нэхэмжлэх, сав баглаа боодлын жагсаалт
4. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар
5. Тухайн бараанд авсан тусгай зөвшөөрөл болон чанар, эрүүл ахуйн гэрчилгээний хуулбар



4.1.5 БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ГАРАЛ ҮҮСЭЛ ТОДОРХОЙЛОХ, TRACEABILITY



Мал эмнэлгийн гэрчилгээ

Үүсгэсэн эмч : Ч.Чимэдюндэн 2017-10-26

МЭГ дугаар : Meg7

1. Амьд мал

Төрөл	Хүйс	Нас	RFID	Тээврийн харагсал	Зориулалт	Хавсралт
Адуу	Эм	1	E2008000 82190157 21903247	135	Нядлах	1
Адуу	Эм	1	E2008000 82190158 22202E36	135	Нядлах	2

2. Малын гаралтай бүтээгдэхүүн

Малын төрөл	Бүт.төрөл	Хэмжих нэгж	Тоо	Тээврийн харагсал
-------------	-----------	-------------	-----	-------------------

Хүчинтэй хугацаа : 2017-10-25 - 2017-10-25

Маршрут : Архангай Өндөр-Улаан -> Архангай Тариат

Дүнгийн хуудас : х

Хаанаас

Малчны нэр : ГАНЗОРИГ

Хаяг :

Утас : 11111111 null

Хаашаа

Малчны нэр : ТҮМЭНДЭЛГЭР

Хаяг :

Утас : 11111111 null



Санамж: Энэхүү МЭГ нь МУ-ын МЭГ-ний нэгдсэн санд хадгалагддаг тул лавлагаа мэдээллийг www.its.digitalmedic.mn сайтаас шууд авах, дахин хэвлэх боломжтой. Ажлын өдрүүдэд 09:00-18:00 цагийн хооронд оператортой холбогдон тайлбар мэдээлэл авч болно.

Оролцогч талууд:

- Малчин
- Сум, аймгийн мал эмнэлгийн тасаг
- Сумын нэгжийн эмч
- Мал эмнэлэг, үржлийн газар
- Мал эмнэлгийн лаборатори
- Үндэсний статистикийн хороо
- Мэргэжлийн хяналтын байцаагч
- Цагдаагийн хэлтэс
- Махны үйлдвэрүүд
- Иргэд – Эцсийн бүтээгдэхүүн хэрэглэгчид



4.1.6 ОЛОН УЛСЫН МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

Экспортлогч нь МЭЕГ-аас мал, амьтны олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ авах ба энэхүү гэрчилгээ нь эрүүл мэнд, мал эмнэлгийн ариун цэвэр, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан, гарал үүсэл нь тодорхой мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүн болохыг баталгаажуулна.

Энэхүү гэрчилгээг авахад экспортлогч нь албан хүсэлтийн хамт дараах бичиг баримтын хамт бүрдүүлнэ. Үүнд:

01

- Мал, амьтан тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний мал эмнэлгийн лабораторийн дүгнэлт, мал эмнэлгийн гэрчилгээ;

02

- Хүсэлт гаргагчийн худалдах, худалдан авах гэрээ, бэлэглэлийн гэрээ болон түүнтэй адилтгах баримт бичиг;

03

- Хүсэлт гаргагч нь хуулийн этгээд бол улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, иргэний үнэмлэхний хуулбар;

04

- Хүсэлт гаргагч нь мал, амьтан тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг тээвэрлэх, тээврийн хэрэгслийн төрөл, замын чиглэл, нэвтрүүлэх хилийн боомтын нэр, хугацаа;

05

- Мал, амьтан , тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо, хэмжээ, боловсруулалтын байдал (хагас боловсруулсан, түүхий, хөлдөөсөн, загсаасан, шинэ гэх мэт) савлалт, шошго, аюулгүй байдлын талаарх мэдээлэл;

06

- Боловсруулах үйлдвэрийн дугаар, нэр хаяг, байршил;

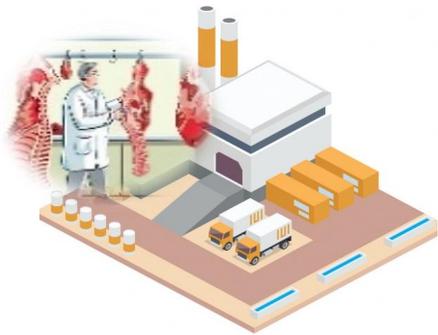
4.1.7 МАЛ ЭМНЭЛЭГ, АРИУН ЦЭВРИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ (ЭКСПОРТЫН)

Экспортлогч нь МЭЕГ-аас олгосон “Мал, амьтны олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ”-нд үндэслэн МХЕГ-аас Монгол Улсаас БНХАУ-д экспортлох адууны маханд “Мал эмнэлэг, ариун цэврийн гэрчилгээ” (экспортын гэрчилгээ) авна.

МХЕГ-т хүсэлт гаргах

Материал бүрдүүлж өгөх

Шийдвэр
гаргах, экспортын гэрчилгээ
олгох



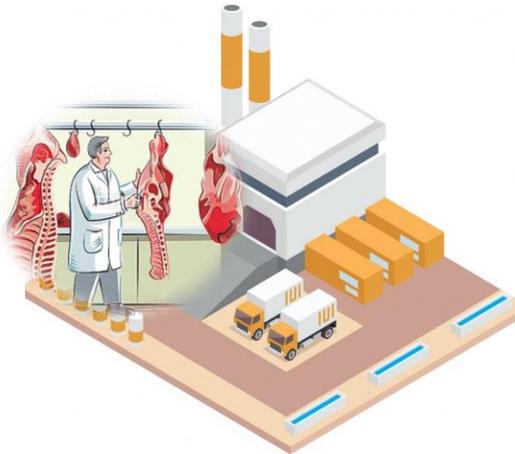
Үйлдвэрлэгч,
экспортлогч

1. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, иргэний үнэмлэхний хуулбар
2. Худалдах, худалдан авах гэрээ болон түүнтэй адилтгах баримт бичиг
3. Стратегийн хүнс экспортлох Хүнс, хөдөө аж ахуй хөнгөн үйлдвэрийн яамнаас гаргасан экспортлох тоо, хэмжээ
4. Яамтай бодлогын гэрээтэй, гэрчилгээ олгох тухай албан бичиг (ХХААХҮЯ)
5. Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ (Мал эмнэлгийн ерөнхий газар)
6. Сав баглаа, боодлын мэдээлэл (тоо хэмжээ), Англи хэлээр
7. Улсын байцаагчийн дээж авсан тухай тэмдэглэл
8. Итгэмжлэгдсэн лабораторийн шинжилгээний дүн
9. БНХАУ-д мах, махан бүтээгдэхүүн экспортлох тухайн улсад бүртгэгдсэн бүртгэлийн хуулбар
10. Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт



МХЕГ

4.2 ТЭЭВЭРЛЭЛТ



**Үйлддвэрлэгч,
экспортлогч**



ГААЛИЙН ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ТЭЭВЭР



**Гэрээнд заасан
хэлцлийн газар**

Тээврийн бичиг баримт

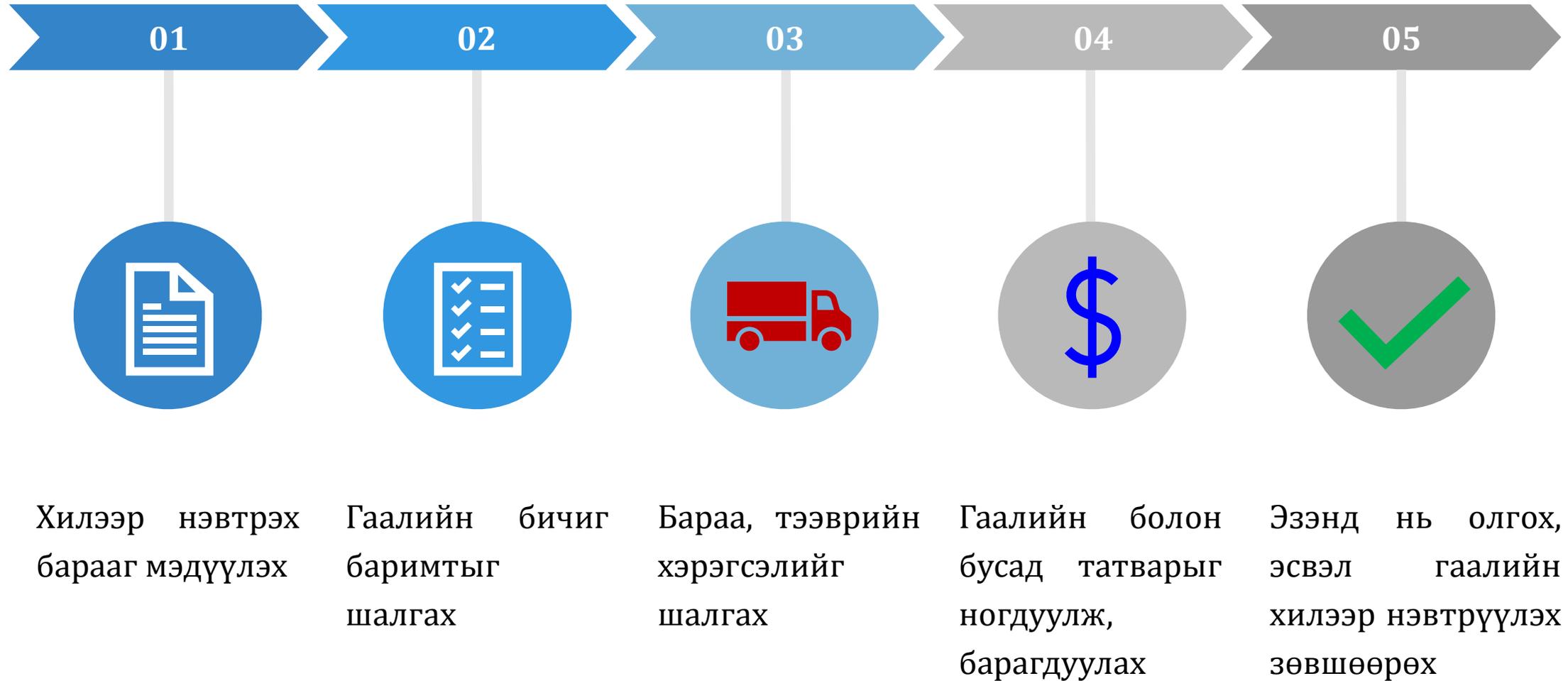
- Төлбөрийн нэхэмжлэх (экспортлогч талын)
- ХХААХҮЯ-ны стратегийн хүнс экспортлох зөвшөөрлийн албан бичиг
- МХЕГ-аас олгосон мал эмнэлэг ариун цэврийн гэрчилгээ
- Шинжилгээний бичиг
- Ачаа тээврийн дагалдах хуудас

Ачааны манифест

- Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2011 оны 256-р тушаалын 4 болон 5-р хавсралтыг үндэслэж, ачааны манифест бүрдүүлнэ

4.3 ГААЛЬТАЙ ХОЛБООТОЙ ПРОЦЕСС

ГААЛИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТ



4.3 ГААЛЬТАЙ ХОЛБООТОЙ ПРОЦЕСС

ГААЛИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТЭД ШААРДАГДАХ БИЧИГ БАРИМТ



Гаалийн тухай хуулийн 60-р зүйлд заасан:

- Гадаад худалдааны гэрээ, эсхүл үнийн нэхэмжлэх;
- Тээврийн бичиг баримт;
- Тарифын бус хязгаарлалтад хамаарах бараанд шаардагдах зөвшөөрөл, лиценз;
- Хууль тогтоомжид тусгайлан заасан бараанд мэргэжлийн хяналтын байгууллагаас олгосон дүгнэлт

Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн 8.2-д заасан:

- Мэдүүлэгчийн гаргаж өгсөн бичиг баримт нь гаалийн үнийг шалгаж, шийдвэр гаргахад хангалтгүй гэж үзвэл гаалийн байгууллага мэдүүлэгчээс нэмэлт мэдээлэл, бичиг баримт гаргуулан авч болно.

4.3 ГААЛЬТАЙ ХОЛБООТОЙ ПРОЦЕСС

БАРААГ ГААЛЬД МЭДҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

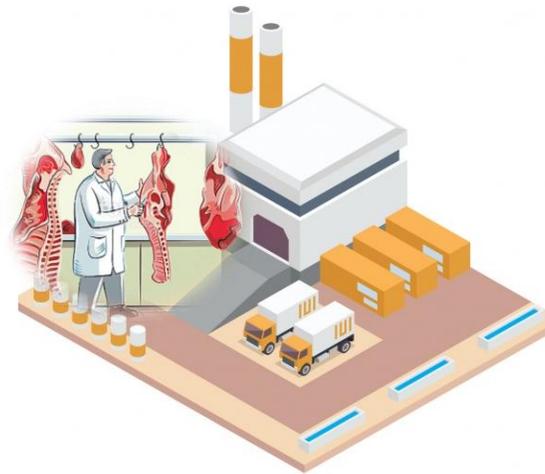


I ХЭСЭГ: ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ (МЭДҮҮЛГИЙН 1-20 БОЛОН А ХҮСНЭГТ)

II ХЭСЭГ: БАРАА, ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ТАЛААРХИ МЭДЭЭЛЭЛ (21-43)

III ХЭСЭГ: ГААЛИЙН ТАРИФ, ТАТВАРЫН МЭДЭЭЛЭЛ (44-51)

IV ХЭСЭГ: БИЧИГ БАРИМТ, БУСАД МЭДЭЭЛЭЛ (52, C, D, E, F, G)



ГААЛИЙН МЭДҮҮЛГИЙН МАЯГТЫГ НӨХӨН
БИЧИЖ ӨГНӨ.

МЭДҮҮЛГИЙГ АЖЛЫН 5 ХОНОГТ БАГТААН
СҮЛЖЭЭГЭЭР ИЛГЭЭНЭ.

ГААЛИЙН МЭДҮҮЛЭГ ХҮЧИН
ТӨГӨЛДӨР БОЛГОХ

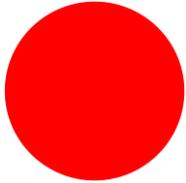
ГААЛИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ



4.3 ГААЛЬТАЙ ХОЛБООТОЙ ПРОЦЕСС

ГААЛИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ

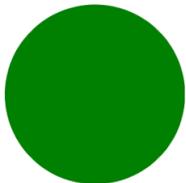
ГААЛИЙН ХЯНАЛТЫН ТӨЛӨВ



“Улаан” төлөв сонгогдсон тохиолдолд бичиг баримтын болон биет шалгалт хийгдэнэ.



“Улбар шар” төлөв сонгогдсон тохиолдолд зөвхөн бичиг баримтын шалгалт хийгдэнэ.

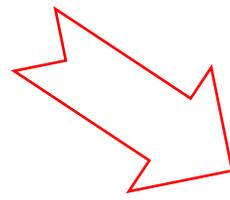
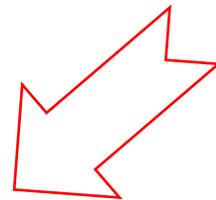


“Ногоон” төлөв сонгогдсон тохиолдолд бичиг баримтын болон биет шалгалт хийгдэхгүй.

4.3 ГААЛТАЙ ХОЛБООТОЙ ПРОЦЕСС

ГААЛИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ

ГААЛИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН ХЭЛБЭР



4.3 ГААЛЬТАЙ ХОЛБООТОЙ ПРОЦЕСС

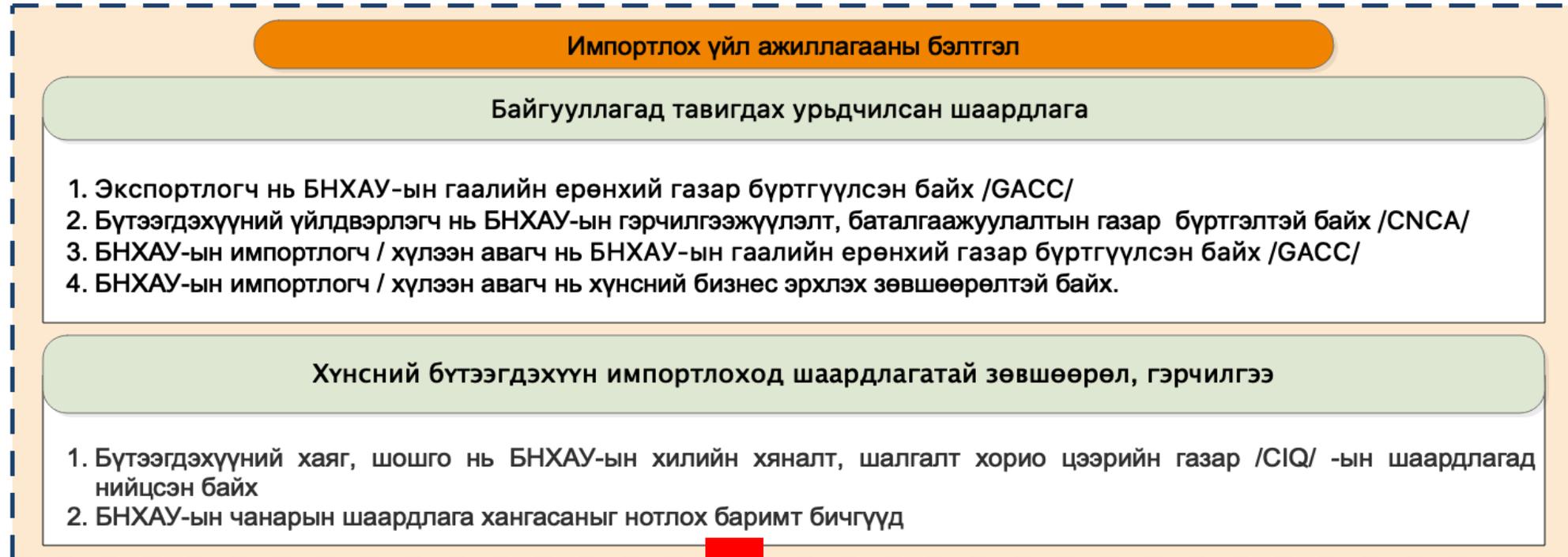
ГААЛИЙН ҮНЭ, ТАРИФ

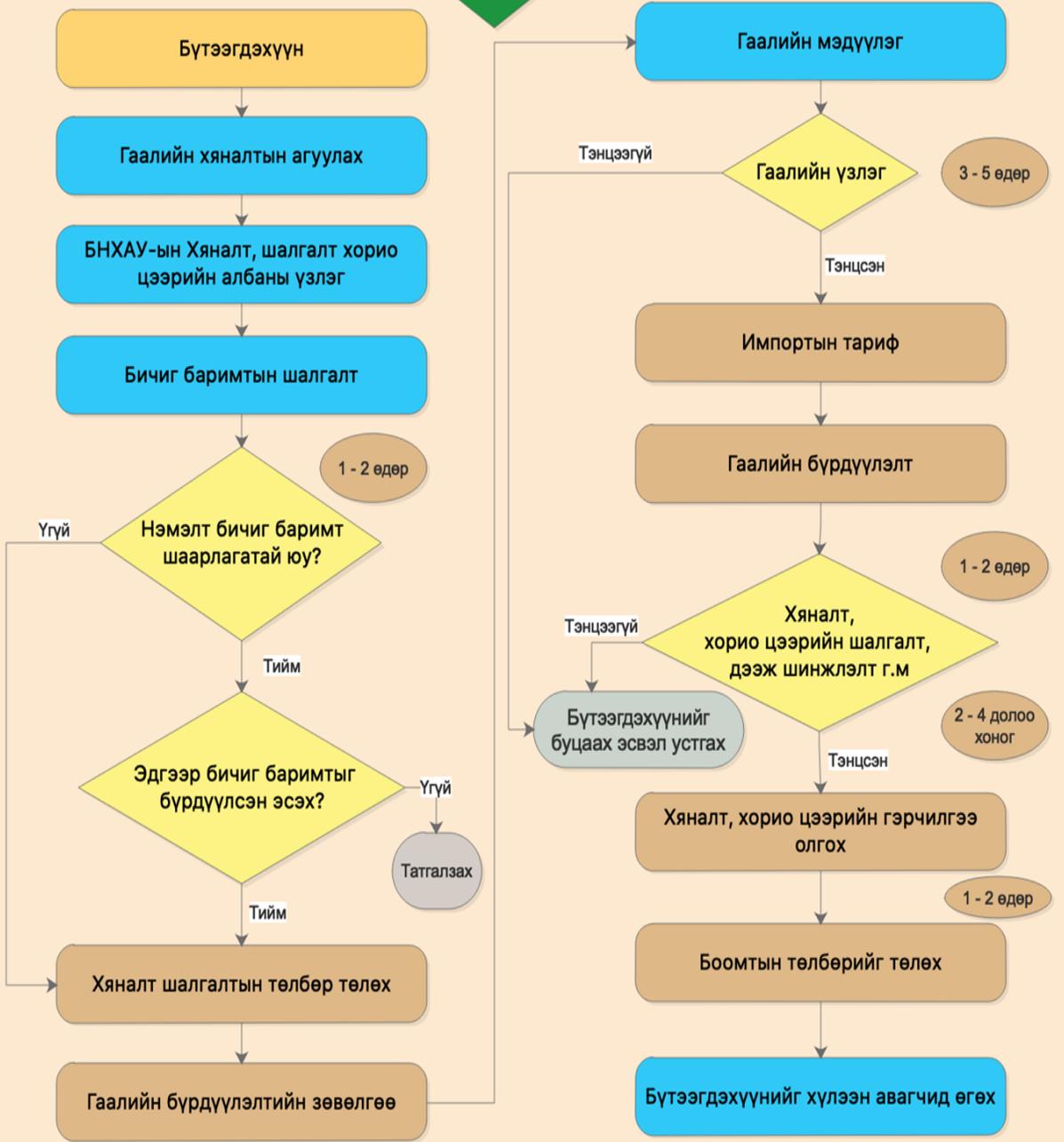
ГААЛИЙН ҮНЭ

- Гэрээ хэлцлийн үнэ
- Монгол Улсын хил хүртэл уг барааг хүргэхэд гарах тээврийн зардал
- Тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаатай холбоотой тээврийн болон экспортын бичиг баримт, бүрдүүлэлтийн хураамж
- Даатгалын шимтгэл
- Барааг ачих, буулгах, хадгалах, шилжүүлэн ачихад гарсан зардлууд

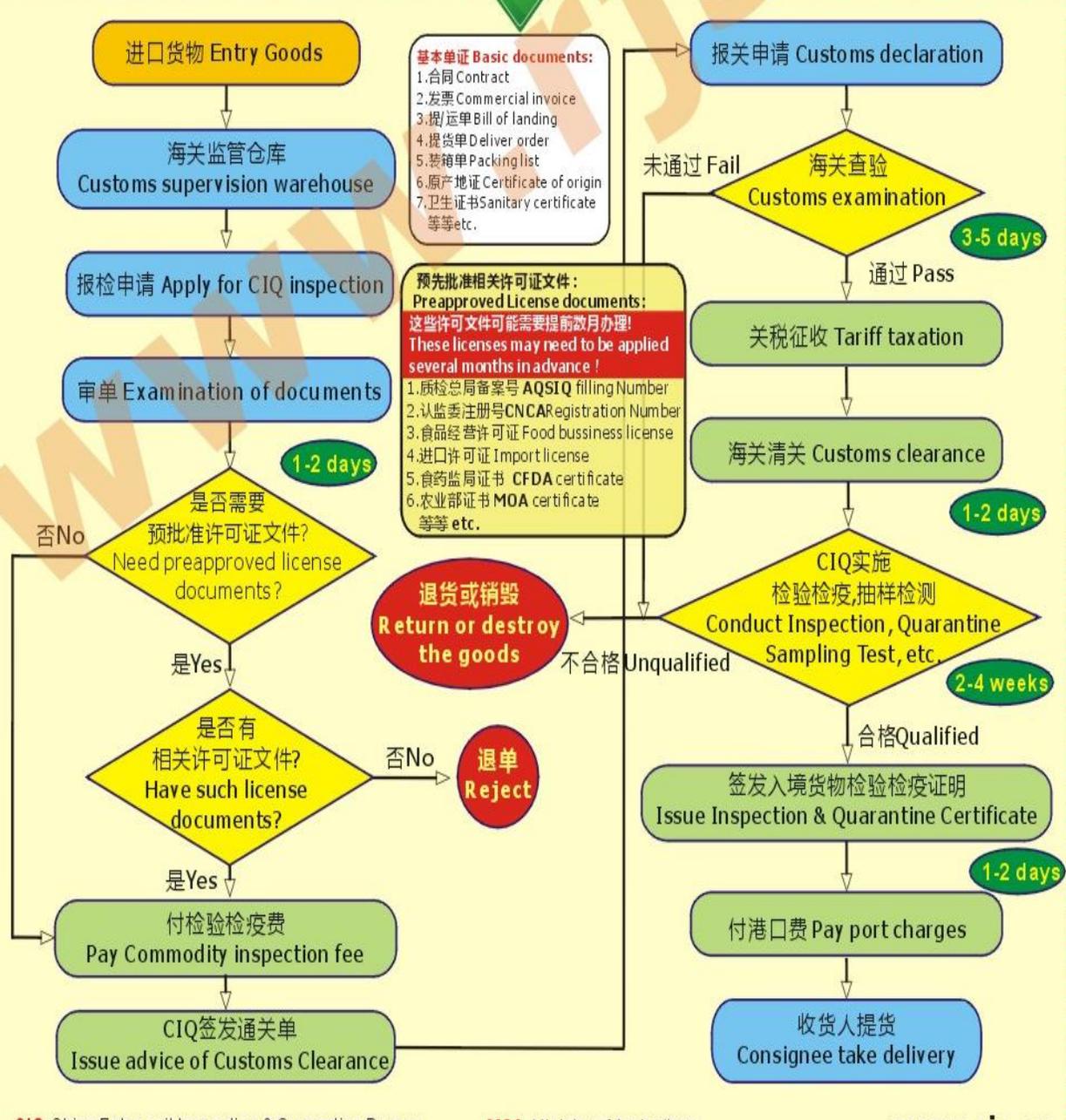
4.3 ГААЛЬТАЙ ХОЛБООТОЙ ПРОЦЕСС

ИМПОРТЛОГЧИЙН БАРАА ХҮЛЭЭН АВАХ ҮЕ ШАТ





Эх сурвалж: <https://www.rjs.cn/>



- 基本单证 Basic documents:**
1. 合同 Contract
 2. 发票 Commercial invoice
 3. 提运单 Bill of lading
 4. 提货单 Deliver order
 5. 装箱单 Packing list
 6. 原产地证 Certificate of origin
 7. 卫生证书 Sanitary certificate etc.

- 预先批准相关许可证文件:**
Pre approved License documents:
 这些许可文件可能需要提前数月办理!
 These licenses may need to be applied several months in advance!
1. 质检总局备案号 AQSIQ filling Number
 2. 认监委注册号 CNCAR registration Number
 3. 食品经营许可证 Food bussiness license
 4. 进口许可证 Import license
 5. 食药监局证书 CFDA certificate
 6. 农业部证书 MOA certificate etc.

CIQ - China Entry-exit Inspection & Quarantine Bureau
 CFDA - China Food and Drug Administration
 CNCA - Certification & Accreditation Administration of China
 MOA - Ministry of Agriculture
 MOFCOM - Ministry of Commerce
 AQSIQ - Administration of Quality Supervision, Inspection and Quarantine
www.rjs.cn

4.4 БҮЛГИЙН ШАЛГАХ ХУУДАС

СТРАТЕГИЙН ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ЭКСПОРТЛОХ ЗӨВШӨӨРӨЛ (ХХААХҮЯ)

ДОТООДЫН МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ (ОРОН НУТГИЙН МЭГ)

БОДЛОГЫН ГЭРЭЭ (ХХААХҮЯ)

ТОХИРЛЫН ГЭРЧИЛГЭЭ (СХЗГ)

ГАРАЛ ҮҮСЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ (МҮХАҮТ)

ОЛОН УЛСЫН МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ (МЭЕГ)

МАЛ ЭМНЭЛЭГ, АРИУН ЦЭВРИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ (МХЕГ)

ТЭЭВРИЙН ДАГАЛДАХ БИЧИГ БАРИМТ

ГААЛИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТЭД ШААРДАГДАХ БИЧИГ БАРИМТ

ТАВ. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ КОМПАНИУДАД ӨГӨХ ЗӨВЛӨМЖ

- Мал бэлтгэлийг Монгол Улсын Засгийн Газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг МЭЕГ-аас баталгаажуулсан өвчингүй, эрүүл, тайван бүсээс бэлтгэх, батлах.
- Мах бэлтгэх зорилгоор бэлтгэж байгаа малын гарал үүслийг батлах: (2018 оноос хэрэгжиж байгаа “Малын гарал үүслийн нэгдсэн систем”-ийг ашиглах)
- Мал нядлах, мах, махан бүтээгдэхүүн боловсруулах үйлдвэрийн бүх процессыг МЭЕГ, МХЕГ-ын эрх бүхий мал эмнэлгийн улсын байцаагч, эсвэл зөвшөөрөлтэй өөрийн үйлдвэрийн эмчийн хяналт доор явуулах бөгөөд хоёр орны протоколд тусгасан шаардлагуудыг дагаж мөрдөх.
- Зөвхөн үйлдвэрийн аргаар нядалсан малын мах, махан бүтээгдэхүүн экспортлох.
- Зах зээлийн сегментээ зөв сонгох. Өндөр орлоготой хэрэглэгчдийн сегментэд хүрч ажиллах.
- БНХАУ-ын хэрэглэгчдийн амтны таашаал сонирхол өөр учраас хэрэглэгчдийн таашаал, сонирхлыг сайн судлах. Жижиг савлагаатай хатаасан мах, утаж вакуумжсан мах, дотор махан бүтээгдэхүүн, шорлог гэх мэт гүйцэд болон хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж экспортлох.
- БНХАУ дахь импортлогчтой шууд түншлэл үүсгэхээсээ өмнө хууль зүйн хувьд баталгаатай, улсдаа бүртгэлтэй, үйл ажиллагаа явуулж ирсэн түүхтэй эсэхийг нь сайн судлах.

ЗУРГАА. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХОД ШААРДЛАГАТАЙ БАРИМТ БИЧИГ

6.1 МОНГОЛЫН ТАЛААС ШААРДЛАГАТАЙ БАРИМТ БИЧГҮҮДИЙН ЖАГСААЛТ



1. Мал эмнэлэг, хорио цээрийн гэрчилгээ, шаардлагатай бичиг баримт (МЭЕГ)
2. Мал, амьтны олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ, шаардлагатай бичиг баримт (МЭЕГ)
3. Мал эмнэлэг, ариун цэврийн гэрчилгээ (экспортын гэрчилгээ), шаардлагатай бичиг баримт (МХЕГ)
4. Гарал үүслийн гэрчилгээ, шаардлагатай бичиг баримт (МҮХАҮТ)
5. Итгэмжлэлийн гэрчилгээ, шаардлагатай бичиг баримт (МХЕГ)
6. Тохирлын гэрчилгээ, шаардлагатай бичиг баримт (СХЗГ)
7. Стратегийн хүнс экспортлох зөвшөөрөл, шаардлагатай бичиг баримт (ХХААХҮЯ)
8. Гаалийн бүрдүүлэлтэд шаардлагатай бичиг баримт (ГЕГ)

ЗУРГАА. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХОД ШААРДЛАГАТАЙ БАРИМТ БИЧИГ

6.2 БНХАУ-ЫН ТАЛААС ШААРДЛАГАТАЙ БАРИМТ БИЧГҮҮДИЙН ЖАГСААЛТ



Экспортлогчоор бүртгүүлэхэд шаардлагатай бичиг баримтын жагсаалт:

1. Компанийн талаарх мэдээлэл
2. Өргөдлийн маягт бөглөсөн байх
3. Мах, махан бүтээгдэхүүний дээж, сорил, шинжилгээний тайлан, эрүүл мэнд, ариун цэврийн гэрчилгээ гэх мэт
4. Мал эмнэлэг, ариун цэврийн гэрчилгээ (Экспортын гэрчилгээ)



БНХАУ-ын Гаалийн байгууллагад шаардлагатай бичиг баримтын жагсаалт:

1. Төлбөрийн нэхэмжлэх
2. Сав баглаа боодлын жагсаалт
3. Гарал үүслийн гэрчилгээ (Олон улсын)
4. Стратегийн хүнс экспортлох зөвшөөрөл
5. Мал эмнэлэг, ариун цэврийн гэрчилгээ (Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ)
6. Ачааны манифест

ДОЛОО. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХОД ОРОЛЦДОГ БАЙГУУЛЛАГУУД

Монгол Улсын талаас оролцогч ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГУУД

- Монгол Улсын ЗГ, Хүнс, Хөдөө Аж Ахуй, Хөнгөн Үйлдвэрийн Яам
- Монгол Улсын Мал Эмнэлгийн Ерөнхий Газар
- Монгол Улсын Мэргэжлийн Хяналтын Ерөнхий Газар
- Монгол Улсын Гаалийн Ерөнхий Газар
- Монгол Улсын Стандарт Хэмжил Зүйн Газар
- Нийслэлийн Мал Эмнэлгийн Газар

БНХАУ-ын талаас оролцогч ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГУУД

- БНХАУ-ын Гаалийн Ерөнхий Газар (GACC)
- БНХАУ-ын Зах Зээлийн Удирдлага, Зохицуулалтын газар (SAMR)
- БНХАУ-ын Эрүүл Мэндийн Үндэсний Комисс (NHCC)
- БНХАУ-ын Баталгаажуулалт, Итгэмжлэлийн Газар (CNCA)
- БНХАУ-ын Стандартын Удирдлагын Газар (SAC)

ДОЛОО. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХОД ОРОЛЦДОГ БАЙГУУЛЛАГУУД

Монгол Улсын талаас оролцогч ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГУУД

- Монголын Үндэсний Худалдаа Аж Үйлдвэрийн Танхим
- Монголын Махны Холбоо
- Монголын Экспортлогчдын Холбоо

БНХАУ-ын талаас оролцогч ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГУУД

- БНХАУ-ын All-China Federation of Industry and Commerce (ACFIC)

Монгол Улсын Гаалийн Ерөнхий Газраас итгэмжлэгдсэн ТЭЭВРИЙН КОМПАНИУД

- Экспортын тээвэрт гаалийн итгэмжлэгдсэн тээврийг ашиглах бөгөөд 2019.11.18-ны байдлаар нийт 190 тээврийн компани ГЕГ-т бүртгэлтэй байгаа бөгөөд эдгээр компаниас мах, махан бүтээгдэхүүн тээвэрлэх зориулалтын тээврийн хэрэгсэлтэй компанийг сонгон үйлчлүүлээрэй. Дараах холбоосыг ашиглан гаалийн итгэмжлэгдсэн тээврийн зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгжийн мэдээллийг авна уу (www.customs.gov.mn/images/publishers/GIT_jagsaalt_2019.11.18.pdf).

НАЙМ. ХАВСРАЛТ / ВЭБ ХУУДАСНЫ ЛИНК

Хавсралтаар харуулсан мэдээллийг (http://inrae.mn/appendix_horse) цахим холбоосыг ашиглан дэлгэрэнгүй үзнэ үү.

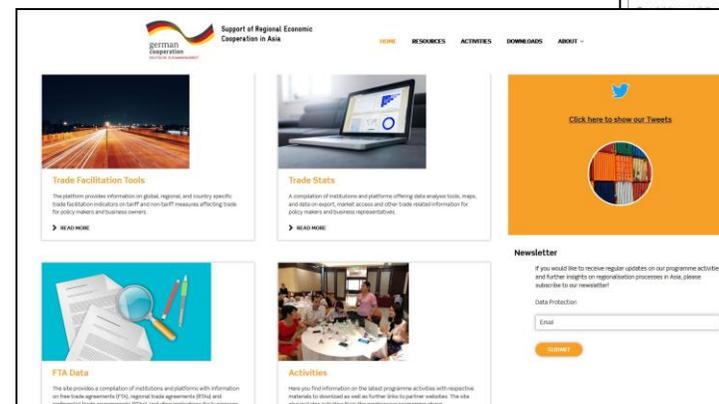
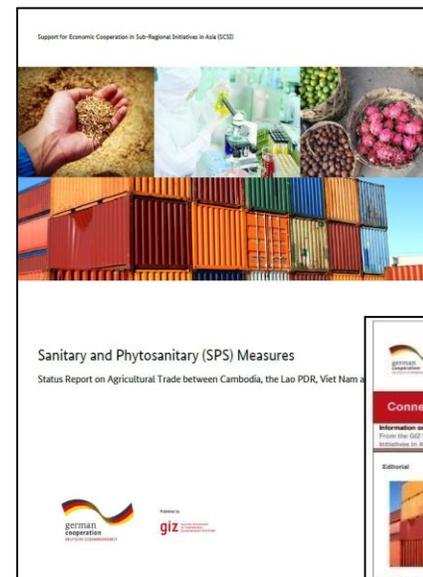
- ХАВСРАЛТ 1. ISO СТАНДАРТЫН ГЭРЧИЛГЭЭ
- ХАВСРАЛТ 2. НАССР-ИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ
- ХАВСРАЛТ 3. “MNS CAS GAL 24:2014” СТАНДАРТЫН ГЭРЧИЛГЭЭ
- ХАВСРАЛТ 4. МЭРГЭЖЛИЙН ХЯНАЛТЫН ЕРӨНХИЙ ГАЗРЫН ИТГЭМЖЛЭЛ
- ХАВСРАЛТ 5. БНХАУ-Д АДУУНЫ МАХ ЭКСПОРТЛОХ МАХ БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН БНХАУ-ЫН “ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БАТАЛГААЖУУЛАЛТ, ИТГЭМЖЛЭЛИЙН ГАЗАР”-ААР ХЯНАН МАГАДАЛГАА ХИЙЛГЭХ ӨРГӨДЛИЙН МАЯГТ, БҮРДҮҮЛЭХ МАТЕРИАЛ ТАЙЛБАР
- ХАВСРАЛТ 6. БНХАУ-ЫН ИМПОРТЫН ЗӨВШӨӨРӨЛ
- ХАВСРАЛТ 7. ГАДААДАД БАРАА БЭЛТГЭН НИЙЛҮҮЛЭХ ГЭРЭЭНИЙ ЗАГВАР
- ХАВСРАЛТ 8. АЧАА БАРАА ТЭЭВЭРЛҮҮЛЭХ, ТЭЭВЭРЛЭХ ГЭРЭЭ
- ХАВСРАЛТ 9. ДОТООДЫН МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ
- ХАВСРАЛТ 10. БОДЛОГЫН ГЭРЭЭ
- ХАВСРАЛТ 11. ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН
- ХАВСРАЛТ 12. МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН
- ХАВСРАЛТ 13. ХАРИУЦЛАГАТАЙ НҮҮДЭЛЧИД БАР КОД АВАХ

НАЙМ. ХАВСРАЛТ / ВЭБ ХУУДАСНЫ ЛИНК

- ХАВСРАЛТ 14. ОЛОН УЛСЫН МАЛ ЭМНЭЛГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ
- ХАВСРАЛТ 15. ТЭЭВЭРЛЭГЧ БАЙГУУЛЛАГАД ГААЛИЙН ИТГЭМЖЛЭЛ ОЛГОХ ШАЛГУУР
- ХАВСРАЛТ 16. АМЬТАН, УРГАМАЛ, БОДИС, БАРАА, БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ МЭРГЭЖЛИЙН ХЯНАЛТАД ХАМРУУЛСАН ТУХАЙ МЭДЭГДЭЛ
- ХАВСРАЛТ 17. ГААЛИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТИЙН МАЯГТ, ЗААВАР
- ХАВСРАЛТ 18. ГААЛИЙН ХИЛЭЭР НЭВТРҮҮЛЭХ БАРААНЫ МЭДҮҮЛГИЙН МАЯГТ
- ХАВСРАЛТ 19. БНХАУ-РУУ МАХ, МАХАН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ЭКСПОРТЛОХ ХИЛИЙН БООМТУУД
- ХАВСРАЛТ 20. МОНГОЛ УЛС БОЛОН БНХАУ-ЫН ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ХООРОНД БАЙГУУЛСАН АДУУНЫ МАХНЫ ПРОТОКОЛ

GIZ ГОУХАН SRECA-ын тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл

- Блог, тайлан, судалгаа: connecting-asia.org
- Улирал тутмын товхимол: Connect Asia
- Нийгмийн сүлжээ: [Twitter](https://twitter.com/gizasia)



Анхаарал хандуулсанд баярлалаа!



Implemented by



In cooperation with:



БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН
ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХҮРЭЭЛЭН



ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ,
ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

As a federally owned enterprise, GIZ supports the German Government in achieving its objectives in the field of international cooperation for sustainable development.

Published by:

Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Registered offices
Bonn and Eschborn

Support of Regional Economic Cooperation in Asia (SRECA)

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Tayuan Diplomatic Office Building 1-14-1
Liangmahe Nanlu No 14
Beijing 100600, Chaoyang District
PR China

T +86 10 8532 4025

F +86 10 8532 5774

E sreca@giz.de

I www.connecting-asia.org / www.giz.de

Authors:

T. Erdenechuluun, Ts. Gantulga, G. Enkh-Amgalan, Ts. Batnaran, O. Amartuvshin
Institute Of Natural Resources And Agriculture Economics (INRAE) NGO

Responsible:

Florian Miß

Design/layout:

GIZ / GIZ SRECA

Photo credits/sources:

GIZ SRECA / INRAE

URL links:

Responsibility for the content of external websites linked in this publication always lies with their respective publishers. GIZ expressly dissociates itself from such content.

On behalf of

German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ)
GIZ is responsible for the content of this publication.

In cooperation with:



БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН
ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХҮРЭЭЛЭН



ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ,
ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ